

บทที่ 2

เอกสารและผลงานที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในด้านทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้น พบว่าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาโดยเฉพาะปรัชญาการศึกษาในชั้นยังมีไม่มากนัก ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาการศึกษาในต่างประเทศนั้นพบว่าได้รับความสนใจในการศึกษาในเรื่องนี้มาโดยตลอด แต่ในประเทศไทยแห่งนี้จะมีผู้ให้ความสนใจศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาในช่วงสองปีที่ผ่านมาเอง เพื่อให้งานนี้ชัดเจนยิ่งขึ้น ในบทที่ 2 นี้ ผู้วิจัยจะขอเสนอขอเขียนทางด้านทฤษฎีและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องไปตามลำดับดังนี้ คือ

- ตอนที่ 1 เป็นเรื่องทฤษฎีปรัชญา การศึกษา และปรัชญาการศึกษา
- ตอนที่ 2 เป็นผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางด้านปรัชญาการศึกษา

ตอนที่ 1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปรัชญา การศึกษา และปรัชญาการศึกษา

ปรัชญา

ปรัชญาเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับบุคคลทุกคน ในแต่ละวันบุคคลต่างก็เผชิญกับสิ่งที่เป็นปรัชญา และปัญหาทางปรัชญา แต่คนทั่วไปมักจะไม่รู้ตัว และมักจะไม่สนใจที่จะแยกแยะสิ่งที่ตนเผชิญนั้นว่าเป็นปัญหาทางใด ยิ่งถ้าจะถามว่าปรัชญาคืออะไร คำตอบที่ได้จะต้องแตกต่างกันออกไปมากมาย เพราะแม้แต่คนกัปรัชญาเองก็ยังให้คำนิยามปรัชญาต่างๆ กันออกไปเป็นหลายนัย

ก. ความหมายของปรัชญา

1. ความหมายตามรูปศัพท์ ไค่แยกพิจารณาเป็น 2 แนว คือ รูปศัพท์ภาษาไทย และรูปศัพท์ภาษาอังกฤษ

ความหมายตามรูปศัพท์ภาษาไทย คำว่าปรัชญามาจากรากศัพท์ภาษาสันสกฤต 2 คำ คือ ปร (สูงสุด, ประเสริฐ) และ ชญา (ความรู้) ดังนั้น ปรัชญาจึงหมายถึงความรู้อัน

ประเสริฐ คำนี้พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงบัญญัติขึ้นมาจากภาษาอังกฤษ Philosophy เพื่อให้มีคำที่จะใช้ในภาษาไทยพอเทียบเคียงกันได้โดยอนุโลม¹

ความหมายตามรูปศัพท์ภาษาอังกฤษ philosophy มีรากศัพท์มาจากภาษากรีกโบราณว่า Philosophia ซึ่ง ไพทาгорัส(Pythagoras) นักปรัชญาเมธีชาวกรีกในศตวรรษที่ 6 ก่อนคริสตกักราชเป็นผู้บัญญัติขึ้น คำนี้เป็นคำสนธิระหว่างคำสองคำคือ Philo (รัก) กับ Sophia (ปัญญา) เมื่อรวมคำสองคำนี้เข้าด้วยกันจึงมีความหมายว่า ความรักในปัญญา หรือความรักในความรู้² แต่คำว่าความรู้ของกรีกจะมีความหมายลึกซึ้งกว่าคำว่าความรู้อย่างที่เข้าใจกันในปัจจุบัน เพราะความรู้ของกรีกหมายถึงการเข้าใจถึงความจริงของชีวิต

เมื่อพิจารณาตามความหมายของทั้งสองภาษาแล้วจะเห็นว่าต่างมุ่งไปที่ความรู้ ความหมายในภาษาอังกฤษให้ความสำคัญที่วิธีการ ความหมายในภาษาไทยให้ความสำคัญที่เนื้อหา ดังนั้นจึงสรุปความหมายของปรัชญาตามนิยามของภาษาทั้งสองได้ว่า ปรัชญาคือการแสวงหาความรู้ และประกอบด้วยสองลักษณะคือ เป็นทั้งวิริยคติ และเป็นทั้งความคิด

2. ความหมายตามที่มีผู้ให้คำนิยาม ได้มีผู้ให้คำนิยามเพื่อความกระจ่างชัดในความหมายของปรัชญาต่าง ๆ กันไปดังนี้

ชาโรลด์ เอช. ตีตัส (Harold H. Titus) กล่าวว่า ปรัชญาเป็นทัศนคติส่วนบุคคล ที่มีต่อทุกสิ่งในจักรวาล เป็นวิธีการอย่างหนึ่งของการคิดและการถามที่ต่องการเหตุผล และเป็นความพยายามที่จะเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดทั้งหมด เป็นตรรกวิทยาวิเคราะห์ความหมายของคำ และมโนภาพให้กระจ่างชัดขึ้น เป็นทฤษฎีของปัญหาและเป็นทฤษฎีของการแก้ปัญหาด้วย³

จอร์จ เอฟ. เนลเลอร์ (George F. Kneller) ใคอธิบายไว้ว่า ปรัชญาคือแนวคิดที่เราเชื่อวาทที่สุด ซึ่งได้จากการวิเคราะห์รอบด้านอย่างถี่ถ้วนและลึกซึ้ง เพื่อที่จะสามารถ

¹ ส. ศิวรักษ์, ปรัชญาการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เกล็ดไทย, 2516), หน้า 14.

² Harry Schofield, The Philosophy of Education : An Introduction, (London : Geogre and Unwin, 1972), p.1.

³ Harold H. Titus, Living Issues in Philosophy (New York : American Book. Co., 1959), pp. 8-10

ยึดเป็นแนวทางในการดำเนินงานใดๆ หรือการดำเนินชีวิตของบุคคลใด¹

คริสโตเฟอร์ เจ. ลูคัส (Christopher J. Lucas) ได้ให้ความหมายของปรัชญาไว้ดังนี้คือ

1. ปรัชญาคือทัศนะของบุคคลที่มีต่อโลกและชีวิต
2. ปรัชญาคือวิธีคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ และการแสวงหาความรู้โดยใช้เหตุผล
3. ปรัชญาคือความพยายามที่จะหาภาพรวม
4. ปรัชญาคือการใช้ภาษา การทำความเข้าใจความหมาย และความคิด

รวบยอดของคำต่างๆ ในเชิงตรรก

5. ปรัชญาคือกลุ่มของปัญหาและทฤษฎีต่างๆ ที่ใช้ในการแก้ปัญหาเหล่านั้น²

แมกซีน กรีน (Maxine Green) กล่าวว่า ปรัชญาคือวิธีการของการไตร่ตรอง ตรวจสอบ หรือการคิดใคร่ครวญว่า อะไรที่มีความสำคัญ มีคุณค่า มีความงาม ควรแก่การยอมรับและในความพยายามที่จะทำให้เรื่องต่างๆ ดังกล่าวมีความชัดเจน จำเป็นจะต้องมีความคิดในเชิงวิพากษ์³

คาร์เตอร์ วี. กูด (Carter V. Good) กล่าวว่า ปรัชญาคือศาสตร์ที่มีวัตถุประสงค์ในการที่จะจัดหมวดหมู่ของความรู้ เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการอธิบายหรือเข้าใจข้อเท็จจริงต่างๆ ได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งประกอบด้วยตรรกวิทยา จริยศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ อภิปรัชญา และศาสตร์ที่ว่าด้วยความรู้ของมนุษย์⁴

¹ George F. Kneller, Introduction to the Philosophy of Education (New York : John Willer & Sons, Inc., 1971), pp. 1-3.

² Christopher J. Lucas, What is Philosophy of Education (New York : The Macmillan Company, 1970), p. 24.

³ Maxine Green, Teacher As Stranger Educational Philosophy for the Modern Age (California : Wadsworth Publishing Company, 1970), p.7.

⁴ Carter V. Good, Dictionary of Education (New York : McGraw-Hill Book Company, 1973), p. 395.

ภิญโญ สาร ได้ให้ความหมายไว้ว่า ปรัชญาหมายถึงศาสตร์ที่ว่าด้วยความรู้
 หังพวงของมนุษย์ ซึ่งเน้นปรากฏการณ์ที่เป็นจริง (Reality) สัจธรรม (Truth) และสุนทรียภาพ
 ประกอบด้วยครรถวิทยา ศีลธรรม จริยธรรม ค่านิยม และพฤติกรรมของมวลมนุษย์ ศาสตร์ชนิดนี้
 มุ่งแสวงหาหลักการและกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สามารถนำมาจัดระเบียบบรรดาความรู้หังพวงในจักรวาล

อริสโตเติล (Aristotle) กล่าวว่า ปรัชญาคือศาสตร์ที่สืบค้นสิ่งที่เป็นอยู่ใน
 ลักษณะที่มัน เป็นอยู่ ²

จากคำนิยามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจึงสรุปได้ว่าปรัชญาในทัศนะทั่วไปจะหมายถึง
 ทัศนะความคิด หรือความเชื่อของบุคคลซึ่งใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติต่างๆ ทัศนะหรือความเชื่อที่
 กล่าวนี้นี้ไม่ใช่เป็นความเห็นธรรมดา แต่เป็นความคิดเห็นหรือความเชื่อที่ได้รับการกลั่นกรองแล้ว
 โดยอาศัยค่านิยมเป็นบรรทัดฐาน หรืออาจกล่าวได้ว่าปรัชญาคือชีวิตในระดับวิจารณ์ญาณ ดังนั้น
 ความคิดเห็นดังกล่าวของแต่ละบุคคลจึงไม่จำเป็นต้องตรงกัน แต่ความคิดเห็นส่วนตัว เช่นนี้จะม
 อิทธิพลครอบงำความคิดและพฤติกรรมของบุคคล นอกจากนี้ปรัชญายังได้รับการรวบรวมขึ้นเป็น
 ศาสตร์ที่กล่าวถึงหลักการ และกฎเกณฑ์เกี่ยวกับโลกและชีวิต ตลอดจนความรู้ของสรรพสิ่งที่มีอยู่
 ตามความจริง และมุ่งศึกษากระบวนการต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์
 ปรัชญาจะศึกษาในเรื่องของความจริงอยู่สามปัญหาคือ ความจริงคืออะไร เรารู้ความจริงได้อย่างไร
 ไ้ และควรจะประพฤติปฏิบัติอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับความจริงนั้น

ข. ปรัชญาส่วนบุคคล ปรัชญาทั่วไป และปรัชญาชีวิต

มีผู้สงสัยอยู่เสมอว่าเป็นไปได้หรือไม่ที่บุคคลทั่วไปจะมีปรัชญา ข้อสงสัยนี้เกิดขึ้น
 เพราะมีความเชื่อกันว่าปรัชญานั้นเป็นผลมาจากการใช้ความสามารถทางปัญญาที่มีไว้ว่าทุกคนจะมีได้

¹ ภิญโญ สาร, "วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาไทย : เอกสารประกอบการบรรยายวิชา
 วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาไทย," (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 1 (อัครสำเนา)

² As quoted in Jame R. Hamilton, et al., Reading for introduc-
tion to Philosophy of Education (New York : Mcmillan Publishing Co.,
 1976), p. 2.

นอกจากนี้บุคคลทั่วไปยังมองว่าปรัชญามีลักษณะ เป็นนามธรรม เป็นเรื่องของความคิดที่ลึกซึ้งชัดเจน และเป็นเรื่องก็ห่างไกลไม่สัมพันธ์กับชีวิตทั่วไป แต่ความจริงนั้นปรัชญาเป็นสิ่งที่มียู่ในตัวบุคคลทุกคน และจะแสดงออกให้เห็นได้ทางพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตประจำวันของบุคคล¹ เพราะตามความหมายโดยทั่วไปปรัชญาของบุคคลก็คือประมวลความเชื่อพื้นฐานที่บุคคลยึดเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ความเชื่อดังกล่าวจะทำให้บุคคลประพடுத்தันได้สอดคล้องกับโลกและสิ่งแวดล้อม มีท่าทีเฉพาะตนที่แน่นอน และอยู่อย่างมีความหวังและอุดมคติ

ด้วยเหตุดังกล่าวทุกคนจึงมีปรัชญาของตนเอง ไม่ว่าจะบุคคลผู้นั้นจะรู้ตัวและมีความรู้ความเข้าใจหรือสนใจในปรัชญาหรือไม่ก็ตาม² เพราะทุกคนย่อมมีแนวคิดบางประการเกี่ยวกับโลกและมนุษย์ เช่น ความหมายของชีวิต ธรรมชาติ ความถูกต้องความคิด สัมพันธภาพระหว่างมนุษย์กับโลก เป็นต้น แนวคิดต่างๆ เหล่านี้คือปรัชญาทั่วไป (General Philosophy) ของบุคคล และถ้าหากว่าปรัชญาส่วนนี้กลายมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต เป็นพื้นฐานของการกระทำ การปฏิบัติ คนก็เรียกว่าปรัชญาชีวิต (Philosophy of Life)³ แต่ละคนจึงมีทั้งปรัชญาทั่วไปและปรัชญาชีวิต แต่ปรัชญาทั้งสองประเภทนี้จะ เป็นระบบและมีความเกี่ยวเนื่องกันอย่างสมบูรณ์เพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล อย่างไรก็ตามทุกคนจะมีธาตุแห่งความเป็นนักปรัชญาอยู่ในตัว เพียงแต่จะมากหรือน้อยต่างกันเท่านั้น เมื่อใดก็ตามที่บุคคลเริ่มสงสัย/เริ่มต้นคิดตรึกตรองเพื่อให้เกิดความเข้าใจในหลักการ เหตุผล ความหมาย คุณค่า และสาระของสิ่งทั้งหลาย มีความตั้งใจที่จะตรวจสอบความคิด ความเชื่อหรือโลกทัศน์ของตน เพื่อแสวงหาคำตอบที่คิดว่าลึกซึ้งกว่า ก็ได้ชื่อว่ากำลังคิดเชิงปรัชญา และกำลังเป็นนักปรัชญา อริสโตเติลกล่าวว่า มนุษย์จะคิดในเชิงปรัชญาหรือไม่ไม่ใช่ปัญหา ความจริงมีว่าถึงอย่างไรสถานการณ์ของชีวิตนั่นเองจะบังคับให้มนุษย์ทั้งปวงต้องคิด

¹ Arthur K. Ellis et al., The Foundation of Education (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1981), p. 76.

² John S. Brubacher ed., Eclectic Philosophy of Education (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1951), p. 520.

³ รุ่งเรือง บุญไทรส, ปรัชญาคืออะไร (เชียงใหม่ : สงวนการพิมพ์, 2512), หน้า 48.

ในเชิงปรัชญา¹ ดังนั้นทุกคนจึงเป็นนักปรัชญากันในบางโอกาส ที่จะไม่เป็นเช่นนั้นเป็นไปได้

ก. ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างปรัชญาชีวิต

ปรัชญาชีวิตของบุคคลจะเกิดจากแนวคิดที่บุคคลได้รับมาโดยเฉพาะในระยะต้นๆ ของชีวิต บุคคลจะเริ่มซึมซับทัศนคติเห็นต่าง ๆ จากครอบครัว เพื่อนฝูง จากบุคคลอื่น หรือกลุ่มบุคคลอื่น ทัศนคติต่าง ๆ ดังกล่าวจะเข้ามาสู่ตัวบุคคลโดยผ่านทางขนบธรรมเนียมประเพณี ที่ปฏิบัติกันอยู่ในบ้าน โรงเรียน วัด จากสื่อมวลชน และสถาบันทางสังคมอื่นๆ รวมทั้งเป็นผลมาจากความนึกคิด อารมณ์ และค่านิยมของตนเองด้วย² ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าพื้นฐานในการกำหนดปรัชญาของแต่ละบุคคลจะสัมพันธ์กับวัฒนธรรมที่บุคคลผู้นั้นอยู่ แต่ทั้งนี้ก็มีใค้หมายความว่าบุคคลที่อยู่ในที่เดียวกันจะมีแนวคิดหรือปรัชญาเหมือนกันทั้งหมด บุคคลที่อยู่ในวัฒนธรรมเดียวกันก็อาจจะมีปรัชญาแตกต่างกันได้ ถ้าหากคุณภาพของการศึกษาของบุคคล เหล่านั้นแตกต่างกัน³

สรุปได้ว่าสถานการณ์ในชีวิตจะเป็นปัจจัยให้ทุกคนต้องมีปรัชญาชีวิตของตน เมื่อบุคคลเผชิญกับปัญหาการตัดสินใจแก้ปัญหาไม่ว่าด้วยวิธีใดยอมตองอาศัยวิธีการทางปรัชญาทั้งสิ้น งานเบื้องต้นของปรัชญาก็คือการให้คุณค่าซึ่งจะเป็นตัวกำหนดสิ่งที่บุคคล เลือกที่จะกระทำหรืองดเว้นไม่กระทำ ดังนั้นปรัชญาจึงเป็นเรื่องในชีวิตประจำวัน และนักปรัชญาก็คือผู้ที่มองเห็นปัญหาและวิธีที่จะแก้ปัญหา นั้นเอง ปรัชญาชีวิตของบุคคลจะได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมทางสังคม การศึกษาอบรมและประสบการณ์ ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ นอกจากนี้ปรัชญามีลักษณะ เป็นอัตวิสัย เพราะขึ้นอยู่กับค่านิยมและความพอใจส่วนบุคคล ดังนั้นถึงแม้ว่าจะมีปรัชญาชุมชนเป็นความคิดหลัก บุคคลก็อาจจะมีปรัชญาของตนแตกต่างไปจากปรัชญาของชุมชนได้ ปรัชญาในลักษณะเช่นนี้เรียกว่า ปรัชญาแห่งสามัญสำนึก (Philosophy of Commonsense)

¹ เรื่องเดียวกัน,

² Christopher J. Lucas, What is Philosophy of Education ?, p.24.

³ William H. Kilpatrick, Philosophy of Education (New York : The Macmilland Company, 1951), p. 9.

การศึกษา

การศึกษา คืออะไรนั้น ถือได้ว่า เป็นคำถามพื้นฐานที่นักคิดนักปรัชญาทั้งหลายได้พยายามค้นหาคำตอบกันมานานแล้ว นับตั้งแต่เพลโต อริสโตเติล เรื่อยลงมาถึง คิวอี้ และนักคิดนักปรัชญาในปัจจุบัน ซึ่งแต่ละคนก็จะให้ความหมายแตกต่างกันออกไป เนื่องจากการศึกษาก็มีลักษณะเช่นเดียวกับปรัชญาคือ เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวาง สามารถให้ความหมายได้หลายนัยแล้วแต่ว่าใครจะมองการศึกษาในด้านใด จึงเป็นการยากที่จะให้ความหมายที่ถูกต้องแน่นอนได้เพียงความหมายเดียว

ความหมายของการศึกษา

1. ความหมายตามรูปศัพท์ คำว่าศึกษาในภาษาไทยเป็นคำที่มาจากคำว่า ศึกษา¹ ในภาษาสันสกฤต ซึ่งมีรากศัพท์มาจาก สก ในความหมายว่า สามารถ เมื่อกลายมาเป็นคำว่า ศึกษา จะมีความหมายว่าการเล่าเรียน การแสวงหาความรู้ ซึ่งตรงกับคำในภาษาบาลีว่า สิกขา เมื่อรวมกับคำว่า การ ซึ่งหมายถึง กิจกรรมงาน ฐานะหน้าที่ คำว่าการศึกษาในภาษาไทยจึงหมายถึง การฝึกฝน การเล่าเรียน

การศึกษา Education ในภาษาอังกฤษมีรากศัพท์มาจากภาษาละติน ซึ่งมีผู้ให้ความเห็นไว้ต่างกัน เช่น เชื่อว่ามาจากคำว่า educare² ซึ่งหมายถึงการปลูกฝังอบรม กับคำว่า educere ซึ่งหมายถึงการให้กำเนิดการทำให้เกิดมีขึ้น และนักคิดบางคนก็ให้คำอธิบายว่า educate มาจาก e หมายถึงออกมา และ duco ซึ่งแปลว่า นำ educate จึงหมายถึงการดึงออกมา หรือนำออกมา³ ดังนั้นคำว่า education จึงมีความหมาย 2 ด้าน คือ การศึกษาคือการปลูกฝังและนำความรู้มาสู่ผู้เรียน กับการศึกษาคือ การนำเอาความสามารถที่มีอยู่ในตัวผู้เรียนออกมา

¹ วิจิตร เกจิวิสิษฐ์, ปรัชญาการศึกษาของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 126.

² J.M. Price A. Servey of Religious Education (New York : Ronald Press, 1940), p. 13.

³ V. R. Taneja, Educational thought & practice (New Delhi : Staring Publishers PVT. LTD., 1973), p. 2.

2. ความหมายตามที่ผู้ให้คำนิยาม ความหมายของของการศึกษาอาจพิจารณาได้ 2 ลักษณะ คือ ความหมายในแนวกว้างและความหมายในแนวแคบ ความหมายในแนวกว้าง การศึกษาจะหมายถึงกิจกรรมหรือประสบการณ์ใดๆ ซึ่งมีผลต่อจิตใจ บุคลิกภาพ หรือความสามารถของบุคคล การศึกษาในลักษณะเช่นนี้ไม่มีจุดจบ เพราะบุคคลจะเรียนรู้จากประสบการณ์อย่างตลอดชีวิต ประสบการณ์ทั้งหมดที่ได้รับคือ การศึกษา ส่วนความหมายของการศึกษาในแนวแคบหมายถึงประสบการณ์ที่บุคคลได้รับโดยถูกควบคุมจากสังคมที่เจาะจงอยู่ภายใต้การควบคุมของสังคม และผู้เรียนจะมีปฏิริยาโต้ตอบต่อสิ่งเรายภายใต้แนวทางที่สังคมได้กำหนดไว้¹ นักการศึกษาและนักปรัชญาให้ความสนใจการศึกษาในแนวนั้นกันมาก และได้พยายามสร้างแนวคิด สร้างทฤษฎีต่างๆ ตลอดจนสร้างปรัชญาการศึกษาขึ้นมา เพื่อจะให้ใคร่ระบบการศึกษาที่ถูกต้องมีคุณค่า และได้ให้คำนิยามคำว่า "การศึกษา" ไว้ต่างๆ กัน ตามทัศนะของแต่ละคนโดยเป็นไปตามแนวปรัชญาที่ตนยึดถือ ดังเช่น

ธีโอดอร์ บรามเมลด์ (Theodore Brameld) ผู้นำปรัชญาการศึกษาลัทธิปฏิรูปนิยม (Reconstructionism) ได้ให้คำนิยามไว้ว่า "การศึกษาคืออำนาจ" เพราะมีความเชื่อว่าการศึกษาเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงสังคม การศึกษานำไปสู่การสร้างสังคมใหม่²

วิลเลียม ซี แมกเลย์ (William C. Bagley) ผู้นำปรัชญาการศึกษาลัทธิสารัตถนิยม (Essentialism) ได้ให้คำนิยามไว้ว่า การศึกษาคือการรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมและมรดกทางสังคมให้แก่คนรุ่นใหม่³

โรเบิร์ต เอ็ม ฮัทชินส์ (Robert M. Hutchins) ผู้นำทางปรัชญาการศึกษาลัทธิบิรันทรนิยม (Perennialism) ได้ให้คำนิยามไว้ว่า การศึกษาหมายถึงการสอน การสอนหมายถึงความรู้ ความรู้คือความจริง ความจริงย่อมเหมือนกันทุกแห่ง เพราะฉะนั้นการศึกษาก็ย่อมจะเหมือนกันทุกแห่ง และการศึกษาก็คือการเตรียมตัวผู้เยาว์เพื่อชีวิตในอนาคต⁴

¹ เมธี ปลิ่นธนานนท์, ปรัชญาการศึกษาสำหรับครู (กรุงเทพมหานคร : ไทษววัฒนาพานิช, 2523), หน้า 10.

² Theodore Brameld, Education as Power (New York : Holt Rineheart & Winston , 1965), p. 10.

³ Authur K. Ellis et al., The Foundation of Education, p. 95.

⁴ Ibid., pp. 84 - 85.

จอห์น ดีวีย์ (John Dewey) ผู้นำการศึกษาลัทธิพัฒนาการนิยม (Progressivism) ให้ความสำคัญไว้ว่า การศึกษาคือชีวิตในปัจจุบัน ไม่ใช่การเตรียมตัวเพื่อชีวิตในอนาคต การศึกษาคือประสบการณ์และประสบการณ์ทางการศึกษาดังกล่าวควรจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นโลกบางด้านในความหมายใหม่¹

อัลเฟรด นอร์ธ ไวท์เฮด (Alfred North Whitehead) ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษาคือการแนะแนวทางให้บุคคลได้เข้าใจในศิลปะของชีวิต อันหมายถึงความเจริญก้าวหน้าในกิจกรรมต่างๆ ที่แสดงออกถึงความมีศักยภาพ ของสัตว์โลกที่เผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่²

พระราชวรมณี ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า การศึกษาคือความพยายามแสวงหาจุดมุ่งหมายให้แก่ชีวิต คือความเป็นอยู่อย่างดีที่สุด หรือการมีอิสรภาพ ทั้งอิสระภายนอก อันหมายถึงการหลุดพ้นจากอำนาจครอบงำของสิ่งแวดลอม และอิสระภายในคือความหลุดพ้นจากอำนาจของกิเลสตัณหา³

จากคำนิยามของการศึกษาดังกล่าวได้แสดงให้เห็นความคิดพื้นฐานทางการศึกษาที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ก็เนื่องจากการให้ความหมายของการศึกษานั้นย่อมมีรากฐานมาจากปรัชญาตามแนวคิดของนักปรัชญาแต่ละคน เช่น ขึ้นอยู่กับความเชื่อทางการศึกษา ความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติและความต้องการของมนุษย์ เมื่อบุคคลมีปรัชญาต่างกันมีทัศนคติเกี่ยวกับความจริง ความดี ความรู้ มนุษย์ โลก และสังคมต่างกัน จึงมีแนวคิดทางการศึกษาดังกันด้วย แต่อย่างไรก็ตามพอจะสรุปได้ว่า การศึกษาคือกระบวนการทางสังคมเป็นแนวทางในการจัดบุคคลและสังคมให้เป็นหน่วยที่มีเสถียรภาพ มีความหมายและเปลี่ยนมนุษย์จากมนุษย์ทางธรรมชาติให้เป็นมนุษย์ทางสังคม เพื่อให้

¹ Authur K. Ellis et al., The Foundation of Education, p. 85.

² Alfred North Whitehead, The Aims of Education, (New York : Macmillian Publishing. Co., 1929), pp. 78 - 61.

³ พระราชวรมณี, ปรัชญาการศึกษาของไทย (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ เติล็ดไทย, 2518), หน้า 10-13.

มนุษย์ทำตามความต้องการของสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่¹ สิ่งแวดล้อมทางสังคมจะเป็นตัวกำหนดเป้าหมายในระบบการศึกษาที่มีอยู่ในสังคม การศึกษาจะมีได้ทำหน้าที่พัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพของแต่ละบุคคลเท่านั้น แต่จะทำหน้าที่ปลูกฝังความสำนึกทางสังคมหรือพลังทางศีลธรรมให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนด้วย

ปรัชญาการศึกษา

ปรัชญาการศึกษา ปรัชญาและการศึกษามีความสัมพันธ์กันมาก เพราะงานสำคัญของการศึกษาก็คือการทำชีวิตมีคุณค่า แต่การกำหนดว่าจะทำอะไรคือองค์ประกอบที่จะทำให้ชีวิตมีคุณค่านั้น จะต้องอาศัยปรัชญา ปรัชญาและการศึกษาจึงต้องเริ่มต้นพร้อมกันและไปด้วยกัน นักการศึกษาต้องอาศัยปรัชญา ขณะเดียวกันนักปรัชญาก็ให้ความสนใจการศึกษา ดังจะเห็นได้ว่านักปรัชญาที่ยิ่งใหญ่ทุกคนจะเป็นนักการศึกษาด้วย เช่น ทาเลส(Thales)แห่งกรีก ขงจื้อ(Confucius)แห่งจีน พุทธเจ้าแห่งอินเดีย เป็นต้น เมื่อมีการนำปรัชญามาใช้กับการศึกษาจึงเกิดปรัชญาการศึกษาขึ้น

ความหมายของปรัชญาการศึกษา

คำว่าปรัชญาการศึกษามีความหมายได้สองทาง ความหมายหนึ่งได้แก่ ความเชื่อ ความนึกคิด แนวความเห็นหรือทัศนะเกี่ยวกับการศึกษาที่โรงเรียนและบุคลากรที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคือเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาผู้เรียน หรือให้การศึกษาแก่ผู้เรียน² ในแง่ปรัชญาการศึกษาจึงเป็นเรื่องของการนำปรัชญาไปใช้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่องานทางด้านการศึกษาเท่านั้นนักการศึกษามีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ การใช้ปรัชญาการศึกษาคือการคิดในเชิงวิเคราะห์ในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน³ ด้วยเหตุนี้ปรัชญาการศึกษาจึงเป็นแหล่งกำหนดทิศทาง

¹ ชันดา รัชพลเมือง, "สังคมวิทยาการศึกษา เอกสารประกอบคำบรรยายวิชา สังคมวิทยาการศึกษา" (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525), หน้า 21. (อัสวีนา)

² Christopher J. Lucas, What is Philosophy of Education, pp. 136 - 139.

³ Maxine Green, Teacher As Stranger : Educational Philosophy For The Modern Age, p. 7.

รูปแบบ และวิธีการปฏิบัติทางการศึกษา¹ ในอีกความหมายหนึ่ง คือในคำที่เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการศึกษาหรือการเรียนของระบบปรัชญาหรือลัทธิปรัชญาหนึ่งๆ ในความหมายนี้ปรัชญาการศึกษาก็คือปรัชญาประยุกต์ที่อาศัยเนื้อหาสาระและวิธีการทางปรัชญาเป็นพื้นฐาน แต่ถึงแม้ว่าปรัชญาจะเป็นศาสตร์ที่มีประวัติความเป็นมาเก่าแก่ที่สุดกว่าสามพันปีมาแล้ว² แต่ปรัชญาการศึกษาเพิ่งจะพัฒนาตัวเองขึ้นมาอย่างมีระเบียบจนถึงขั้นเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งได้ก็เพียงเวลาไม่กี่สิบปีมานี้เอง³

ลัทธิปรัชญาการศึกษา

ลัทธิปรัชญาการศึกษาแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. ปรัชญาการศึกษาที่ใช้ปรัชญาแม่บทเป็นพื้นฐานในการสร้างระบบ และวิธีการทางการศึกษา เช่น ประยุกต์มาจากปรัชญาจิตนิยม (Idealism) ปฏิบัตินิยม (Pragmatism) เป็นต้น
2. ปรัชญาการศึกษาที่ใช้ปรัชญาของนักปรัชญาแต่ละคนมาเป็นพื้นฐานในการประยุกต์ใช้กับการศึกษา เช่น ระบบการศึกษาในอุดมรัฐ (The Republic) ของเพลโต พุทธปรัชญาของพระพุทธเจ้า เป็นต้น
3. ปรัชญาการศึกษาที่นำเอาระบบการศึกษาและสภาพทางเศรษฐกิจสังคม การเมือง และวัฒนธรรมในปัจจุบันมาวิเคราะห์ เพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้างระบบปรัชญาการศึกษา เช่น อีแวน อิลลิช (Ivan Illich)⁴ และ เอฟเวอร์เรท โรเมอร์ (Everett Reimer)⁵ ที่เสนอให้เลิกระบบโรงเรียนหลังจากที่ได้วิเคราะห์ระบบการศึกษาในปัจจุบันแล้ว

ในงานวิจัยนี้จะกล่าวถึงเฉพาะลัทธิปรัชญาการศึกษาที่ประยุกต์มาจากปรัชญาแม่บท 5 ลัทธิ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในวงการการศึกษาของโลกในปัจจุบัน คือ

¹ Christopher J. Lucas, What is Philosophy of Education. p. 24.

² R.S. Petere, The Philosophy of Education. (Oxford University Press, 1973), p. 24.

³ Ibid, p. 2.

⁴ Ivan Illich, Deschooling Society (New York : Harper & Row, 1971).

⁵ Everett Reimer, School is Dead (New York : Doubleday, 1972).

1. สารัตถนิยม (Essentialism)

Essentialism เป็นคำที่มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า *Essentia* ซึ่งหมายถึงสาระหรือแก่นสารที่จำเป็น ปรัชญา Essentialism จึงหมายถึงลัทธิปรัชญาการศึกษาที่ให้ความสนใจในสิ่งที่เป็นสาระสำคัญที่สังคมจะขาดเสียมิได้ เช่น ความรู้ ทักษะ ทศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรม เป็นต้น ลัทธิปรัชญานี้มีความเห็นว่า สารัตถะของสังคมเหล่านี้ควรได้รับการทะนุบำรุง ถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นหลังไม่ควรให้สูญหายหรือถูกทำลายไป ทั้งนี้เพราะเห็นว่ามรดกทางสังคมเหล่านี้เป็นสิ่งที่ดีงาม ถูกต้อง เพราะได้รับการกลั่นกรองมาแล้ว ปรัชญานี้จึงเปรียบเสมือนหนทางที่นำไปสู่การอนุรักษ์วัฒนธรรมทางสังคม¹

ก. ความเป็นมา ลัทธิสารัตถนิยมเป็นปรัชญาการศึกษาที่มีแนวคิดในทางอนุรักษนิยม ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีมานานแล้ว แต่ลัทธิสารัตถนิยมก็เพิ่งจะได้รับการก่อตั้งอย่างเป็นทางการเมื่อ ค.ศ. 1930 นี้เอง² หน้านั้นเป็นช่วงเวลาที่ลัทธิพัฒนาการนิยมกำลังได้รับการกล่าวถึงเป็นอย่างมาก สถานการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของโลกกำลังผันแปรอย่างรวดเร็ว³ ผู้นำคนสำคัญของลัทธินี้คือ วิลเลียม ซี.แบกเลย์ (William C. Bagley) และนักการศึกษาที่มีชื่ออื่น ๆ เช่น โทมัส บริกส์ (Thomas Briggs) เฟรดเคอร์ริก บรีค (Frederick Breed) เป็นต้น นักการศึกษากลุ่มนี้มีความเป็นห่วงว่าลัทธิพัฒนาการนิยมจะทำให้มาตรฐานการศึกษาต่ำลง จึงได้รวมกันก่อตั้งคณะกรรมการสารัตถนิยมเพื่อความก้าวหน้าทางการศึกษาแห่งสหรัฐอเมริกาขึ้นอย่างเป็นทางการใน ค.ศ. 1938 เพื่อเป็นการรณรงค์ต่อต้านแนวคิดทางฝ่ายลัทธิพัฒนาการนิยม และในขณะเดียวกันก็ได้เผยแพร่แนวคิดฝ่ายลัทธิสารัตถนิยมด้วย ต่อมาหลังจากแบกเลย์ถึงแก่กรรมไปแล้วใน ค.ศ. 1946 คณะกรรมการชุดนี้ก็โคลมเล็กลงไป แต่แนวคิดตามลัทธิปรัชญาการศึกษานี้ก็ได้แพร่หลายออกไป และยังคงมีอิทธิพลต่อการศึกษาในประเทศต่าง ๆ อยู่

¹ Theodore Brameld, Philosophy of Education in Cultural Perspective. (New York : Dryden Press, 1958), p. 203.

² George F. Kneller, Introduction to the Philosophy of Education, p. 57.

³ Authur K. Ellis et al., The Foundation of Education, p. 85.

ข. แนวคิดทางปรัชญา ลัทธิสารัตถนิยมมีรากฐานมาจากปรัชญาแม่บท 2 ฝ่าย คือจิตนิยม (Idealism) ที่เชื่อว่าจิตเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดในชีวิตมนุษย์ โลกที่มนุษย์อาศัยอยู่นี้เป็นโลกแห่งจิต หรือโลกของนามธรรม ดังนั้นความรู้หรือความจริงจึงเกิดจากการคิด การหยั่งรู้เป็นสิ่งสำคัญ และอีกฝ่ายหนึ่งคือ วัตถุนิยม (Realism)¹ ที่เชื่อว่าวัตถุหรือสสารเป็นสิ่งที่แท้จริงในตัวของมันเอง ความรู้หรือความจริงจึงเกิดมาจากการได้สัมผัสหรือมีประสบการณ์กับสิ่งต่างๆ เหล่านี้

ค. แนวคิดทางการศึกษา

1) จุดมุ่งหมายของการศึกษา ลัทธิสารัตถนิยมมีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาดังนี้ คือ

1.1 เพื่อรักษาและสืบทอดความรู้ทางค่านิยม วัฒนธรรมและค่านิยมต่างๆ ของสังคม

1.2 เพื่อให้บุคคลตระหนักในศักยภาพของตน เข้าใจในข้อจำกัดของธรรมชาติมนุษย์ และปฏิบัติตนใต้อุดมคติของสังคม ของธรรมชาติ และของโลก

1.3 เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ความเป็นจริงของโลกตามสภาวะที่แท้จริง

1.4 เพื่อให้ผู้เรียนมีความเป็นเลิศทางวิชาการ และบรรลุความสำเร็จทางด้านสติปัญญาในระดับสูงสุดเท่าที่บุคคลจะพัฒนาขึ้นไปได้ด้วยการฝึกจิตใจอย่างเคร่งครัด และจดจำในเนื้อหาวิชาต่าง ๆ

1.5 เพื่อเป็นการเตรียมตัวผู้เรียนสำหรับชีวิตในอนาคตและฝึกฝนให้มีมานะ ซื่อสัตย์เพียรในการเรียนและการทำงาน

2) หลักสูตร หลักสูตรจะเป็นแบบเนื้อหาวิชา (Subject Matter Curriculum) และหลักสูตรแบบสหสัมพันธ์ (Broad Field Curriculum) เน้นเนื้อหาวิชาและกวาดขันในเนื้อหาความรู้เป็นสิ่งสำคัญ² เนื้อหาสาระที่นำมาบรรจุไว้ในหลักสูตรจะเน้นการถ่ายทอด

¹ Authur K. Ellis, et al., The Foundation of Education, p. 85.

² บุญเลิศ นาคแก้ว และ นางเยาว์ สุชาพันธ์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522), หน้า 113, (อัครสำเนา).

มรดกทางวัฒนธรรมและได้รับการกลั่นกรองไว้อย่างมีเหตุผล ไม่ใช่ให้ผู้เรียนค้นหาหรือเลือกสรรเองตามใจชอบ

3) กระบวนการเรียนการสอน มีหลักการอบรมจิตใจให้มีระเบียบวินัยที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้และสติปัญญา ในการสอนจะคำนึงถึงมาตรฐานทางวิชาการเป็นหลัก ผู้เรียนทุกคนควรจะมีความรู้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เน้นการสอนแบบบรรยาย ทั้งนี้เพื่อให้การถ่ายทอดความรู้ของครูและการรับความรู้ของผู้เรียนบังเกิดผลสูงสุด เน้นภาคทฤษฎีมากกว่าภาคปฏิบัติ หลักสูตรและแบบเรียนล้วนเป็นการถ่ายทอดเนื้อหาสาระสำคัญและหลักการของวิชานั้นให้แก่ผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนรับรู้เข้าใจและยอมรับหลักการ ความคิด และค่านิยมที่ครูนำมาให้

4) บทบาทของครู ครูเป็นผู้ริเริ่มในกระบวนการเรียนการสอน นั่นคือการศึกษาค้นคว้าจากครู ครูเป็นผู้ให้และนักเรียนเป็นผู้รับ ครูมีหน้าที่สร้างความสนใจและเป้าหมายในการเรียนให้แก่ผู้เรียน ครูจึงต้องเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี และเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่สอน มีความประพฤติดี มีบุคลิกดี สามารถเป็นแบบอย่างและเป็นผู้นำในห้องเรียนได้ มีความสามารถในการสอน¹ รู้จักใช้วิธีการสอนต่างๆ มาไว้ให้ผู้เรียนรู้จักใช้ความคิดเชิงวิเคราะห์โดยครูเป็นศูนย์กลาง ให้ความสนใจในการประเมินผลผู้เรียนเป็นระยะ โดยใช้แบบทดสอบทั้งแบบปรนัยและแบบอัตนัย และให้รางวัลผู้เรียนที่ประสบความสำเร็จ

5) บทบาทของผู้เรียน ผู้เรียนมีหน้าที่จะต้องเรียนวิชาบังคับอย่างเดียวกันเพื่อเป็นพื้นฐาน จะต้องเชื่อฟังครูและฟังครูเสมอในการเรียนรู้ ผู้เรียนจะต้องมีความพากเพียรพยายามและอดทนในการฝึกฝนเล่าเรียน ผู้เรียนควรจะได้รับการศึกษาให้คิดหาเหตุผลและได้รับการฝึกให้สำรวจตัวเองมากกว่ามุ่งให้แสดงออก

6) บทบาทของโรงเรียน หน้าที่สำคัญของโรงเรียนก็คือการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นที่ประสบความสำเร็จแล้วไปสู่คนรุ่นเยาว์ โรงเรียนต้องทำหน้าที่ช่วยใหญ่เรียนปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่เป็นอยู่ การศึกษาจะทำหน้าที่เป็นผู้ตามไม่ใช่เป็นผู้นำ ดังนั้นโรงเรียนจึงไม่ควรพยายามที่จะนำหรือเปลี่ยนแปลงสังคม โรงเรียนจะต้องทำหน้าที่ในฐานะที่เป็นองค์การหนึ่งของสังคมที่จะต้องทำหน้าที่เป็นตัวอย่างและเป็นอุดมคติ

¹ Kenberry, American Education Foundation: An Introduction, p. 212.

2. ปรัชญาการศึกษาถาวรนิยม (Perennialism)

Perennialism หรือถาวรนิยม แปลว่า คงอยู่ตลอดไปไม่เปลี่ยนแปลง ลัทธินี้มีความเชื่อว่าทุกสิ่งในโลกนี้มีแบบแผนที่เป็นสากล และเป็นถาวร คือไม่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของกาลเวลาและปัจจัยอื่นๆ มนุษย์ทุกคนไม่ว่าในอดีตหรือปัจจุบันต่างก็มีธรรมชาติที่เหมือนกัน ดังนั้นหลักสำคัญที่เป็นพื้นฐานของการศึกษา เช่น ชีวิตที่ดีที่มนุษย์ควรแสวงหา หลักศีลธรรมที่มนุษย์ควรจะรู้ และการศึกษาที่มนุษย์ควรจะได้รับ จึงมีลักษณะคงที่แน่นอนไม่เปลี่ยนแปลง และเหมือนกันหมดไม่ว่าในยุคใดหรือสถานที่ใด ¹

ก. ความเป็นมา ลัทธินี้มีรากฐานมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ แต่เพิ่งได้รับการรื้อฟื้นจัดระบบใหม่และได้ชื่อว่า ถาวรนิยม โดยนักการศึกษา 2 คน คือ โรเบิร์ต เอ็ม ฮัทชินส์ (Robert M. Hutchins) และ มอร์ติเมอร์ เจ. แอดเลอร์ (Mortimer J. Adler) ใน ค.ศ. 1929 ² เนื่องจากนักศึกษาลัทธินี้มีความไม่พึงพอใจในสภาพสังคมในขณะนั้นที่มีลักษณะเป็นสังคมอุตสาหกรรมมากขึ้น โดยมีความเห็นว่าความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ความวุ่นวายในสังคมทำให้คุณค่าทางจิตใจลดความสำคัญลง ความคั่งงามทางวัฒนธรรมเสื่อมทรามไป ในขณะเดียวกันก็เห็นว่าแนวทางดำเนินชีวิตตามแบบอย่างอารยธรรมในสมัยกลางระหว่างศตวรรษที่ 13-15 เป็นความคั่งงามสมควรนำกลับมาไว้เป็นแนวทางในการศึกษาของคนสมัยศตวรรษที่ 20 นี้ได้ดีกว่า ³ จึงมีแนวคิดที่จะกลับไปยึดถือความเชื่อเกี่ยวกับศีลธรรม ความรู้ ค่านิยม และวัฒนธรรมตามแบบของสมัยกลาง ปรัชญาจึงเปรียบเสมือนหนทางที่ถอยกลับไปสู่วัฒนธรรมที่คั่งงามในอดีต ⁴

ข. แนวคิดทางปรัชญา ลัทธิถาวรนิยมมีแนวคิดมาจากปรัชญาจิตนิยมของเพลโต ที่มีความเชื่อว่าเป็นความจริงเป็นสิ่งที่แน่นอนไม่เปลี่ยนแปลง กับปรัชญาลัทธิสัจนิยมเหตุผล (Rational Realism) ของอริสโตเติล และจากปรัชญา อัสสมาจารย์ (Scholasticism) ของ

¹ Robert M. Hutchins. The Higher Learning in America. (New Haven: Yale University Press, 1936), p. 66.

² ศุภร ศรีแสน, ปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษา (มหาสารคาม : โรงพิมพ์อภิชาติการพิมพ์, 2522), หน้า 93.

³ Theodore Brameld, Philosophy of Education in Cultural Perspective, p. 287.

⁴ Ibid.

เซนต์โทมัส อะไควนัส (St. Thomas Aquinas) ซึ่งนำเอาความคิดของกรีกโบราณมาประสานเข้ากับเทววิทยาแบบคริสต์ศาสนา¹ นักปรัชญาในแนวนี้จึงแยกได้เป็น 2 กลุ่มตามแนวกึกเคิมทางปรัชญา คือ นักปรัชญาที่ยึดเอาเพลโตและอริสโตเติลมาเป็นแนวทาง ให้ชื่อว่าพวกเหตุผลนิยม ประกอบด้วย โรเบิร์ต เอ็ม ฮัทชินส์ (Robert M. Hutchins) มอร์ติเมอร์ แอดเลอร์ (Mortimer Adler) และ เซอร์ ริชาร์ด ลีฟิงสโตน (Sir Richard Livingstone) กับพวกโทมัสนิยมใหม่ เช่น แจก มาร์แตง (Jacques Maritain) อีเตียน กิลซอง (Etienne Gilson) ทั้งสองกลุ่มจะต่างกันที่พวกเหตุผลนิยมใหม่ไม่อิงเทววิทยา ส่วนพวกโทมัสนิยมใหม่อิงเทววิทยา แต่ก็จะมีลักษณะร่วมกันโดยพื้นฐาน² คือสนใจในเรื่องของเหตุผล ถือว่าความมีเหตุผลเป็นลักษณะสูงสุดของมนุษย์ ลัทธิรัตนนิยมมีความเชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถที่จะใช้ความคิดและเหตุผลมาตัดสินสิ่งต่างๆ ได้ ซึ่งความสามารถในการคิดหาเหตุผลมีติดตัวมาแต่กำเนิด การเข้าถึงความจริงต่างๆ ก็เกิดจากการใช้เหตุผล³

ค. แนวกึกเคิมทางการศึกษา

1) จุดมุ่งหมายทางการศึกษา

- 1.1 เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักงานสำคัญๆ ที่ยิ่งใหญ่ในอดีตทางด้านวรรณคดี ปรัชญา วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์และศิลปะ
- 1.2 เพื่อสร้างคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ด้วยเหตุผล จริยธรรม และสติปัญญา
- 1.3 เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงความจริงอันเป็นสากลของโลก มิใช่ให้เรียนรู้เฉพาะสิ่งที่เหมาะสมสำหรับยุคหนึ่งสมัยหนึ่งเท่านั้น
- 1.4 เพื่อสร้างคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ สามารถใช้เหตุผลและสติปัญญากวบกุมธรรมชาติฝ่ายต่ำของตนได้
- 1.5 เพื่อให้สังคมเป็นสังคมที่สูงส่งทางด้านจิตใจ

¹ Kenbery, American Education Foundation : An Introduction, p. 212.

² G. Max Wingo, Philosophy of Education. (New Delhi : Starling Publishers Private Limited, 1974), p. 239.

³ Frederic C. Gruber, Foundation for a Philosophy of Education, (New York : Thomas Y. Crowell Company, 1961), p. 20.

2) หลักสูตร เป็นหลักสูตรที่กำหนดโดยผู้รู้ และเป็นหลักสูตรแบบเชื้อหาวิชาที่เน้นความรู้เบื้องต้น 3 ประการ คือ การอ่าน การเขียน และการคำนวณ¹ เน้นวิชาที่จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้ความสามารถทางสังคมและคุณความดีทางด้านจิตใจ ซึ่งได้แก่วิชาทางศิลปศาสตร์ (Leberal Arts) และวิชาพื้นฐานบางประการที่จะช่วยฝึกฝนการใช้เหตุผลและความเจริญงอกงามทางปัญญา ซึ่งได้แก่คณิตศาสตร์และตรรกศาสตร์

3) กระบวนการเรียนการสอน ถือว่าครูเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนการสอน เป็นบุคคลสำคัญในการตัดสินใจเลือกเนื้อหาและวิธีการที่จะสอน ตลอดจนวิธีการวัด และประเมินผล นักเรียนมีหน้าที่รับสิ่งที่ครูสอนหรือที่ครูให้ทำโดยโต้แย้งไม่ได้ ห้องเรียนจะต้องเป็นระเบียบเรียบร้อย² การเรียนการสอนมุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคล ให้ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสเรียนเท่ากันหมด ไม่แบ่งเด็กตามความสามารถ เพราะถือว่าผู้เรียนทุกคนจะต้องถึงมาตรฐานเดียวกัน การเรียนส่วนใหญ่จะเป็นการอ่านและอภิปราย

4) บทบาทของครู ครูเป็นผู้กำหนดและเป็นศูนย์กลางในกระบวนการเรียนการสอน แต่ครูก็ไม่ใช่มุ่งสอนความรู้ให้แก่ผู้เรียนโดยตรง แต่เป็นผู้เสนอความรู้ความคิด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาความคิดและสติปัญญา แต่บทบาทของครูก็ยังมีมีความสำคัญในแง่ของการเป็นแบบอย่างที่ดีทางด้านความคิด การประพฤติปฏิบัติที่ดีงาม มีความสำคัญในแง่การควบคุมวินัย บทบาทที่สำคัญของครูจึงเป็นทั้งผู้นำทางสติปัญญาและผู้นำทางวินัย คือเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติที่ดีงาม ครูต้องเป็นผู้นำและผู้ควบคุมวินัยทางความคิด และการประพฤติของนักเรียน

5) บทบาทของผู้เรียน ลัทธินี้มีความเชื่อว่าผู้เรียนเป็นผู้มีเหตุผล มีจิตใจบริสุทธิ์ มีความโน้มเอียงไปในทางที่ดีงาม มีสติปัญญาและมีศักยภาพอยู่ในตัวเอง³ ผู้เรียนมีหน้าที่ที่จะต้องฝึกฝนคุณสมบัติที่มีอยู่นั้นด้วยตนเอง โดยรับการอบรมสั่งสอนและการแนะนำจากครู

¹ Mortimer J. Adler, "The Crisis in Contemporary Education, The Social Frontier (February 1939), p. 62.

² กิติมา ปรีดีคิลก, ปรัชญาการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: อักษรบัณฑิต, 2521), หน้า 77.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 76.

6) บทบาทของโรงเรียน โรงเรียนตามแนวคิดนี้จะเปรียบเสมือนสื่อกลางที่จะนำผู้เรียนไปสู่สิ่งที่จะค่านิยมและวัฒนธรรมที่พึงงามในอภิศต โรงเรียนจะทำหน้าที่ในการพัฒนาสติปัญญา ซึ่งถือว่าเป็นคุณสมบัติที่ประเสริฐของมนุษย์ และจะไม่มีบทบาทต่อสังคมโดยตรง แต่จะมุ่งพัฒนาที่ตัวบุคคล โดยมีความเชื่อว่าเมื่อมนุษย์ดีแล้วสังคมก็ย่อมดีตามไปด้วย ด้วยเหตุนี้โรงเรียนจึงต้องเคร่งครัดในระเบียบวินัยและการประพฤติปฏิบัติ เพื่อเป็นการเตรียมผู้เรียนให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต

3. ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม (Progressivism)

Progressive หรือพัฒนาการ หมายถึงการก้าวหน้าการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากลัทธินี้มีความเชื่อว่าสาระสำคัญและภาวะความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลายไม่คงที่ แต่จะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการศึกษาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมจึงเป็นกระบวนการแห่งการพัฒนา ก็ต้องแปรสภาพไปตามความเปลี่ยนแปลงนั้นด้วย นักการศึกษาเปรียบเทียบลัทธินี้เป็นหนทางแห่งเสรีภาพที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของสังคมให้เหมาะสมกับกาลสมัย¹

ก. ความเป็นมา ลัทธิปรัชญาการศึกษาเริ่มมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นช่วงเวลาต่ออเมริกาเริ่มมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมขึ้น กล่าวคือคนส่วนหนึ่งมีความร่ำรวยอย่างมหาศาล ขณะที่คนอีกส่วนหนึ่งกลับตกอยู่ในสภาพแร้นแค้นไร้การเหลียวแลจากรัฐบาลและสังคม ทั้งนี้เนื่องจากผู้นำชุมชนของอเมริกาหลายคนในสมัยนั้นได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของชาร์ลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin) และได้นำทฤษฎีทางสังคมของดาร์วิน (Social Darwinism)² มาใช้ โดยมีความเชื่อว่ามนุษย์อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของการคัดเลือกโดยธรรมชาติ มนุษย์จึงต้องต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของตนเอง³ ผู้ที่ประสบความสำเร็จ

¹ Brameld, Philosophy of Education in Cultural Perspective, p. 90.

² ศักดา ปรากฏประทานพร, ปรัชญาการศึกษาฉบับพื้นฐาน (บางแสน : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2523), หน้า 52.

³ Thorsten Veblen, The Theory of Leisure Class (New York : Macmillan, 1902), p. 188.

สำเร็จคือผู้ที่เหมาะสมที่จะอยู่ในสังคม ผู้ที่ล้มเหลวคือผู้ที่อ่อนแอและจะต้องสูญหายไปเป็นที่สุด ในช่วงนี้ปรากฏว่ามีผู้ที่หันแนวคิดในทางเสรีนิยม(Liberalism)กลุ่มหนึ่งหันไม่ไคที่จะเห็นคนส่วนหนึ่งของตนเป็นเหยื่อ ของระบบเศรษฐกิจที่เน้นการแข่งขัน และระบบสังคมที่ทำให้คนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวแล้วอ้างเหตุผลของ คาร์ลวินมาปกป้องพฤติกรรมของตน จึงต้องการที่จะปฏิรูปสังคมอเมริกันเสียใหม่ และได้เริ่มขบวนการพิพัฒนาการขึ้น ด้วยเหตุนี้ปรัชญาการศึกษาแบบพิพัฒนาการนิยมจึงได้เกิดขึ้น โดยมีหลักการที่จะให้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการธำรงศักดิ์ศรีของมนุษย์และนำความยุติธรรมมาสู่สังคม

ผู้ริเริ่มลัทธินี้เป็นคนแรกก็คือ ฟรานซิส คัมบลิว ปาร์คเกอร์ (Francis W. Parker) ซึ่งเสนอให้มีการปฏิรูปโรงเรียนมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1870 แต่ยังไม่เป็นที่ยอมรับกันในขณะนั้น ต่อมาจอห์น ดีวีย์ (John Dewey) ได้นำแนวคิดนี้มาขยายต่อโดยประยุกต์แนวคิดของปรัชญาลัทธิปฏิบัตินิยม(Pragmatism)เข้าไป จึงได้เกิดเป็นปรัชญาการศึกษาแบบพิพัฒนาการนิยมขึ้น และได้เริ่มงานเขียนชิ้นแรก คือ School of Tomorrow ซึ่งตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1915¹ ปรากฏว่าได้รับความนิยมและมีผู้สนับสนุนแนวคิดตามปรัชญาการศึกษาลัทธินี้มาก และได้มีการตั้งสมาคมการศึกษาแบบพิพัฒนาการ(Progressive Education Association)ขึ้นในปี ค.ศ. 1919 โดยกลุ่มนักการศึกษาที่มีชื่อเสียง เช่น วิลเลียม เอช. คิลแพททริค (William H. Kilpatrick) จอร์จ เกานท์ส(George Counts) และ ฮาโรลด์ รุกก์(Harold Rugg) เป็นต้น แม้ว่าดีวีย์จะประสบความสำเร็จในลัทธิปรัชญาการศึกษาชิ้นนี้ แต่ผู้ที่วิพากษ์ของว่าเป็นบิดาแห่งปรัชญาการศึกษาพิพัฒนาการนิยมก็คือ ปากเกอร์² ตั้งแต่ปรัชญาการศึกษาลัทธินี้เริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1920 ก็ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางมาโดยตลอด จนกระทั่งเมื่อรัสเซียเข้าได้ส่งสปุตนิก I ขึ้นสู่อวกาศได้สำเร็จในปี ค.ศ. 1957 จึงได้เสื่อมความนิยมลงเพราะถูกกล่าวหาว่าลัทธินี้เป็นต้นเหตุให้อเมริกามีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีล่าหลังโซเวียต แต่หลังจากภาวะแห่งความกลัวผ่านไปแล้ว ในปัจจุบันปรัชญาการศึกษาลัทธินี้ก็กลับเข้ามาสู่ระบบการศึกษาของอเมริกาและประเทศต่างๆ ทั่วโลกอีก³

¹ Kneller, Introduction to the Philosophy of Education, p. 47.

² Daniel Tanner, and Lalauriel Tanner, Curriculum Development (New York : Macmillan Publishing, Co., 1975), p. 171.

³ Kenberry, American Education Foundation : An Introduction, p. 218.

ข. แนวคิดทางปรัชญา ลัทธิพัฒนาการนิยมเป็นปรัชญาการศึกษาที่มีพื้นฐานมาจากปรัชญาปฏิบัตินิยม ซึ่งเชื่อในเรื่องของความเปลี่ยนแปลง และมองชีวิตว่าเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้เสมอ เชื่อว่าความจริงมีลักษณะไม่คงที่ ไม่แน่นอน ความจริงสูงสุดไม่มี สิ่งที่เป็นจริงคือสิ่งที่นำมาปฏิบัติแล้วได้ผล¹ ดังนั้นความเป็นจริงจึงแปรเปลี่ยนไปตามประสบการณ์ของมนุษย์ การที่จะให้ใครมาซึ่งความจริงหรือความรู้ก็โดยการลงมือกระทำหรือโดยการสร้างสรรค์ประสบการณ์

ค. แนวคิดทางการศึกษา

1) จุดมุ่งหมายของการศึกษา

1.1 เพื่อให้ผู้เรียนได้มีพัฒนาการโดยรอบด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

1.2 เพื่อปลูกฝังทัศนคติแบบประชาธิปไตยทั้งในและนอกห้องเรียน ให้เสรีภาพแก่ผู้เรียนและผู้สอนในการที่จะหาคิด เขียนและแสวงหาความจริง²

1.3 เพื่อช่วยให้ผู้เรียนรู้จักตนเองและรู้จักสังคม มีความสามารถในการวิเคราะห์และแก้ปัญหาทั้งปัญหาส่วนตัวและปัญหาสังคมได้

1.4 เพื่อช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และแสวงหาแนวทางที่จะทำให้สังคมเจริญก้าวหน้าได้

2) หลักสูตร เป็นหลักสูตรแบบประสบการณ์ (Experience Curriculum) หรือหลักสูตรแบบกิจกรรม (Activity Curriculum) ซึ่งเน้นวิชาที่จะเสริมสร้างประสบการณ์ทางสังคมที่สอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่ประจำวัน จุดมุ่งหมายและเนื้อหาของหลักสูตรจะไม่กำหนดไว้ล่วงหน้า ลัทธิปรัชญาการศึกษาไม่ต้องการให้มีหลักสูตรแบบสำเร็จรูปที่ทุกแห่งจะต้องใช้เหมือนกันหมด แต่ให้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และความสนใจของผู้เรียน ในความคิดของพวกพัฒนาการนิยมไม่มีวิชาใดที่มีความสำคัญมากกว่ากันทุกอย่างขึ้นอยู่กับประสบการณ์³

¹ ศักดา ปรารังคประทานพร, ปรัชญาการศึกษาฉบับพื้นฐาน, หน้า 56.

² Kilpatrick, Philosophy of Education, p. 146.

³ Edward J. Power, Evolution of Educational Doctrine. (New York: Appletton-Century-Crofts, 1969), p. 363.

หนังสือตำราเรียนเป็นเครื่องมือของกระบวนการเรียนรู้ ไม่ใช่แหล่งความรู้ที่ผู้เรียนจะยึดถือเป็น
 กัมภีร์สูงสุด หลักสูตรจะต้องมีลักษณะที่ยืดหยุ่นได้ และเป็นเพียงโครงการสอนอย่างกว้างๆ ที่ครูทำ
 วิจารณ์หน้าเพื่อ เป็นแนวทาง ส่วนรายละเอียดของหลักสูตรจะต้องสร้างขึ้นโดยความร่วมมือกัน
 ระหว่างครูและผู้เรียนเป็นรายสัปดาห์

3) กระบวนการเรียนการสอน ใช้วิธีสอนแบบแก้ปัญหา (Problem Solving) โดยนำหลักการทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ ถือว่าประสบการณ์และการทดลอง เป็นหัวใจของการเรียนไม่ว่าจะเป็นการเรียนวิชาใด แม้แต่วิชาที่มีลักษณะเป็นนามธรรมก็ต้อง พยายามสอนในทำนองเดียวกันนี้ แต่การเรียนการสอนก็ไม่ควรติดอยู่เพียงการแก้ปัญหาเท่านั้น เพราะการแก้ปัญหายังไม่ใช่จุดมุ่งหมายสูงสุดของการเรียน แต่วิธีการเรียนการสอนที่ดีจะต้อง เป็นวิธีการนำผู้เรียนจากขั้นปฏิบัติไปสู่ขั้นหลักการหรือทฤษฎี หรือจากระดับรูปธรรมและสัมผัสไป สู่ระดับนามธรรมและปัญญาควาย ¹

4) บทบาทของครู ครูเป็นผู้มีอิทธิพลต่อความเจริญงอกงามของผู้เรียน ไม่ใช่ด้วยวิธีการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียน แต่ด้วยการควบคุมสิ่งแวดล้อมให้ผู้เรียนได้เพิ่มพูน ปัญญาในการดำเนินชีวิต และในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ² ครูคือผู้ให้คำปรึกษา โครงการและกิจกรรมในการแก้ปัญหาของผู้เรียน ดังนั้นครูจึงต้องมีความรู้ในทุกสาขาวิชา มีความยืดหยุ่น มีความคิดสร้างสรรค์สามารถใช้ความรู้และประสบการณ์ที่มีมากกว่า เพื่อช่วยให้ ผู้เรียนบรรลุจุดหมายปลายทางของการเรียนรู้ บทบาทของครูจึงเป็นทั้งผู้ให้คำปรึกษาแนะแนว และประสานงาน แต่ไม่ใช่ผู้ใช้อำนาจ

¹ Kenberry, American Educational Foundation : An Introduction, p. 216.

² John Dewey, Democracy and Education (New York : Macmillan, 1916). pp. 311 - 322.

³ Lawrence G. Thomas, " The Meaning of Progress to Progressive Education," Educational Administration and Supervision 7(October 1946), p. 398.

5) บทบาทของผู้เรียน ลัทธินี้มีความเชื่อว่าผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียน และประสบการณ์ของมนุษย์เกิดจากการมีผัสสะต่อสิ่งแวดล้อม ดังนั้นผู้เรียนจึงต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง มีหน้าที่แสวงหาประสบการณ์ต่างๆ ด้วยตนเอง มีอิสระที่จะคิดจะทำหรือแสดงออกได้อย่างเต็มที่ แต่ทั้งนี้จะต้องอยู่ภายใต้การดูแลเอาใจใส่ของครู ผู้เรียนจะต้องไม่เพียงผู้รอรับความรู้จากครู แต่จะต้องรวมในกิจกรรมที่เป็นประสบการณ์ที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วย

6) บทบาทของโรงเรียน โรงเรียนคือแบบจำลองของสังคม ทั้งนี้เพราะการศึกษาไม่ใช่การเตรียมตัวเพื่อชีวิต แต่การศึกษาคือชีวิตและสังคม¹ ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องทำหน้าที่เป็นแหล่งสร้างประสบการณ์ชีวิตจริงให้แก่ผู้เรียน โดยจัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับชีวิตจริง และเหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนรู้ปัญหาและสามารถแก้ปัญหาชีวิตและปัญหาสังคมได้² โรงเรียนจะต้องทำหน้าที่เป็นแหล่งสร้างสมาชิกที่ดีของสังคมประชาธิปไตย ดังนั้นจึงต้องมีลักษณะ เป็นสังคมประชาธิปไตยที่ส่งเสริมการร่วมมือ และเป็นที่ซึ่งผู้เรียนได้ฝึกทักษะที่จำเป็นต่อการ เป็นสมาชิกที่ดีในสังคมประชาธิปไตยด้วย

4. ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม (Reconstructionism)

คำว่า Reconstruction หรือปฏิรูป หมายถึงการสร้างใหม่ หรือทำขึ้นใหม่ แนวคิดของลัทธิการศึกษานี้เน้นให้มีการปฏิรูปแบบของสังคมใหม่ ลัทธิปฏิรูปนิยมเป็นปรัชญาการศึกษาเชิงมนุษยวิทยา (Anthropological Philosophy of Education)³ ซึ่งมองการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับสังคมอย่างแยกไม่ออก และเชื่อในหลักการศึกษว่าสามารถสร้างระเบียบสังคมขึ้นมาใหม่ได้ ดังนั้นจึงมีความคิดว่าเมื่อโลกอยู่ในยุควิกฤตที่เทคโนโลยีขั้นสูงก่อให้เกิดความ

¹ George F. Kneller, "Contemporary Educational Theories", in Foundation of Education, 3d ed., ed. George F. Kneller (New York : John Willey and sons, 1971), p. 230.

² Ibid, p. 240.

³ Theodore Brameld, "A Reconstructionist View of Education", in Philosophies of Education, ed. Philip H. Phenix (New York : John Willey, 1965), p. 105.

เจริญทางอารยธรรมเป็นอย่างมาก แต่ขณะเดียวกันก็สามารถทำลายเผ่าพันธุ์มนุษย์ลงได้¹ การศึกษาจึงควร เข้ามามีบทบาทในอนาคตที่จะเป็นเครื่องมือของมนุษย์ในการสร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่ขึ้นมา ก่อนที่วัฒนธรรมเก่าจะทำลายตัวเองลงไป เพื่อให้เกิดสังคมประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ด้วยสันติสุขและเสรีภาพ² นักการศึกษาจึงเปรียบลัทธินี้ว่าเป็นหนทางนำไปสู่การปฏิรูปวัฒนธรรมและสร้างสังคมใหม่³

ก. ความเป็นมา ผู้ที่นำคำว่าปฏิรูปมาใช้เป็นคนแรกก็คือ จอห์น ดิวอี้ โดยเขียนไว้ในหนังสือชื่อ "Reconstruction of Philosophy" ในปี ค.ศ. 1920 แมื่อดิวอี้จะเสนอผลงานนี้ไว้ แต่ก็มีใครมีบทบาทในแนวปรัชญาฝ่ายนี้มากนัก ทั้งนี้เพราะปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยมยังอยู่ในความนิยมอย่างกว้างขวาง ต่อเมื่อลัทธิพัฒนาการนิยมเริ่มเสื่อมลง นักการศึกษาจึงได้หันมาให้ความสำคัญกับลัทธิปฏิรูปนิยม ซึ่งก็เป็นเวลาที่ดิวอี้ถึงแก่กรรมไปแล้ว (ค.ศ. 1952) ปรัชญาการศึกษาลัทธินี้มีการเคลื่อนไหวอย่างจริงจังใน ค.ศ. 1930 ซึ่งเป็นระยะที่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำเกิดปัญหาความว่างงานและความเหลื่อมล้ำในสังคมชั้นในอเมริกา นักคิดกลุ่มหนึ่งซึ่งเรียกตัวเองว่ากลุ่มกาวหนาทางความคิด (Frontier Thinkers)⁴ ได้เรียกร้องให้โรงเรียนทำหน้าที่เป็นผู้นำในการจัดระเบียบสังคมใหม่ และมีความเห็นว่าลัทธิสารัตถนิยมไม่อาจนำการปฏิรูปสังคมได้ เพราะมีแนวคิดในทางอนุรักษนิยม ลัทธิพัฒนาการนิยมก็สนใจเฉพาะปัญหาที่มีอยู่ในสังคมเท่านั้น แต่ในโลกปัจจุบันซึ่งเป็นยุคแห่งความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางเทคโนโลยี จำเป็นจะต้องมีการปฏิรูปสังคมและสร้างระเบียบของสังคมชั้นใหม่⁵ ให้เป็นสังคมที่เท่าเทียมและยุติธรรม นักการศึกษาที่มีอิทธิพลในการวางรากฐานของปรัชญานี้ได้แก่ จอร์จ เอส. เทานท์ (George S. Counts) วิลเลียม คิลแพททริก (William Kilpatrick) เป็นต้น

¹ ศักดา ปรากฏประทานพร, ปรัชญาการศึกษาฉบับพื้นฐาน, หน้า 120.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 127.

³ Brameld, Philosophy of Education in Cultural Perspective, p. 78.

⁴ Kneller, Introduction to the Philosophy of Education, p. 61.

⁵ Ellis, et al, Introduction to the Foundation of Education, p. 92.

ในระยะ 20 ปีแรกแนวคิดนี้ยังไม่ได้รับความสนใจในวงการศึกษายุคที่ควร แต่กลับมาได้รับการรื้อฟื้นขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อ ธีโอดอร์ บรามเมลด์ (Theodore Brameld) ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นบิดาแห่งปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยมได้เริ่มเขียนหนังสือเสนอแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาที่ทันสมัยขึ้นตั้งแต่ในช่วงปี ค.ศ. 1950 เป็นต้นมา เช่น "Patterns of Educational Philosophy" (1950), "Toward a Reconstructed Philosophy of Education" (1956) ¹

ข. แนวคิดทางปรัชญา ลัทธิปฏิรูปนิยมมีที่มาจากปรัชญาปฏิบัตินิยม (Pragmatism) เช่นเดียวกับลัทธิพัฒนาการนิยม ลัทธิปฏิบัตินิยมมีความเชื่อในกระบวนการวิวัฒนาการและศรัทธาในความสามารถของมนุษย์ที่จะสามารถทำให้สิ่งแวดล้อมของคนดีขึ้นได้ ความรู้เป็นเพียงเครื่องมือในการแก้ปัญหาและเปลี่ยนแปลงสภาพของโลกให้เป็นที่ไปตามแนวทางที่ตั้งไว้ แต่ในขณะที่ลัทธิพัฒนาการนิยมเน้นการพัฒนาปัจเจกบุคคลเป็นสำคัญ ลัทธิปฏิรูปนิยมจะเน้นที่สังคม นอกจากนี้ปฏิรูปนิยมยังยอมรับแนวคิดของสารัตถนิยมว่า การศึกษาคือการถ่ายทอดวัฒนธรรมมิใช่การสร้างวัฒนธรรมใหม่โดยเด็ดขาด และยอมรับแนวคิดของนิตินิยมในหลักการที่ว่า ชีวิตจะต้องมีความหมายและจุดมุ่งหมายที่เด่นชัด แต่จุดมุ่งหมายของปฏิรูปนิยมแตกต่างจากนิตินิยม ที่ปฏิรูปนิยมมุ่งสร้างอารยธรรมโลกซึ่งทุกคนทุกเผ่าพันธุ์ และทุกชาติร่วมแรงร่วมใจกันสร้างสันติสุขให้แก่โลก² ซึ่งแม้จะมองว่าเป็นจุดมุ่งหมายแบบโลกพระศรีอารย แต่ก็มีใช้จะเป็นไปไม่ได้ดังจะเห็นว่าเป็นวัตถุประสงค์ของกิจการสหประชาชาติได้วางไว้อยู่แล้ว

ค. แนวคิดทางการศึกษา

1) จุดมุ่งหมายของการศึกษา

1.1 เพื่อให้ผู้เรียนมองเห็นความสำคัญของสังคม และมีความสามารถที่จะพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น

1.2 เพื่อสร้างระเบียบสังคมใหม่จากพื้นฐานเดิมที่มีอยู่โดยให้สอดคล้องกับแนวทางประชาธิปไตย

1.3 เพื่อให้การศึกษามีส่วนช่วยเปลี่ยนแปลงความคิดของคนในการ

¹ Kneller, Introduction to the Philosophy of Education, p.62.

² Brameld, Education as Power, p. 32.

สร้างสังคมให้เป็นไปในทางสร้างสรรค์ โดยถือว่าการศึกษาที่มีความสำคัญในการสร้างสังคมมาก
พอๆ กับการเมือง

2) หลักสูตร จะเป็นหลักสูตรแบบกระบวนการสังคมและการดำรงชีวิต หรือหลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม (Social Process and Life Functions Curriculum) ซึ่งเป็นหลักสูตรที่เน้นให้ตระหนักในสังคมเป็นสำคัญ การจัดหลักสูตรจะเป็นหลักสูตรแบบแกน (Core Curriculum or wheel Curriculum)¹ ซึ่งมีวิชาหรือกลุ่มวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นแกนแล้วศึกษาวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องสืบเนื่องต่อกันไป เนื้อหาในหลักสูตรจะมาจากปัญหาที่สังคม และผู้เรียนเผชิญอยู่แล้วนำมาสัมพันธ์กับสภาพของสังคมที่คาดไว้ในอนาคตโดยอาศัยโครงสร้าง ทางด้านสังคมศาสตร์ หลักสูตรจะครอบคลุมประสบการณ์ทุกด้าน โดยไม่แยกเป็นกิจกรรมนอก หลักสูตรและไม่แยกวิชาเทคนิคจากวิชาสามัญ หลักสูตรมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถเชิง ปฏิบัติมากกว่าเชิงวิชาการ

3) กระบวนการเรียนการสอน ไม่ส่งเสริมการเรียนแบบท่องจำ หรือ การถ่ายทอดความรู้โดยการบรรยายของครู แต่เน้นให้ผู้เรียนสำรวจความสนใจและความ ตองการของตนเอง แล้วสนองความสนใจและความตองการนั้นด้วยการค้นคว้าหาความรู้ด้วย ตนเอง การเรียนการสอนจะมีบรรยากาศที่เป็นอิสระและจัดตารางสอนแบบยืดหยุ่น เน้นการ อภิปรายและการแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสังคม พร้อม ทั้งหาข้อ เสนอแนะและแนวทางในการปฏิรูปสังคมโดยอาศัยเนื้อหาความรู้ทางด้านสังคมศาสตร์ และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เป็นวิธีการในการแก้ปัญหาดังกล่าว²

4) บทบาทของครู หน้าที่ของครูคือ เร่งเร้าให้ผู้เรียนมองเห็นความ ถูกตองและความจำเป็นที่จะต้องสร้างสรรค์สังคมใหม่ขึ้น /ช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นปัญหาและสามารถ กำหนดปัญหาที่ตนจะเข้าไปแก้ไขได้ ครูจะต้องเป็นผู้สร้างเสริมความสามารถและทักษะที่จำเป็น ในการแก้ปัญหาดังกล่าวให้แก่ผู้เรียน³ ในการอภิปรายปัญหาต่างๆ ครูจะต้องรวมอภิปรายด้วยใน

¹ Theodore Brameld, Toward a Reconstructed Philosophy of Education (New York : Dryden Press, 1956), p.211.

² Ellis, et al, Introduction to the Foundation of Education, p. 93.

³ Ibid.

ฐานะสมาชิกคนหนึ่ง ในกรณีที่มีความเห็นขัดแย้งกันควรต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรีจนกว่าจะมีการยอมรับเป็นมติออกมา ดังนั้นบทบาทของครูตามแนวคิดนี้จึงต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการจัดและควบคุมกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะต่างๆ ใต้อย่างกว้างขวาง

5) บทบาทของผู้เรียน ผู้เรียนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของสังคม ดังนั้นผู้เรียนจะต้องได้รับการปลูกฝังให้เห็นความสำคัญของสังคม และมีความรับผิดชอบในสังคม เรียนรู้วิธีทำงานร่วมกับผู้อื่นและเรียนรู้เทคนิควิธีการต่างๆ ที่จะนำมาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา โดยที่การแสวงหาแนวทางและแนวคิดเพื่อการแก้ปัญหาสังคม จะต้องเป็นผลมาจากการหาข้อสรุปและข้อยุติที่ยุติธรรมและเหมาะสมในระหว่างผู้เรียน¹

6) บทบาทของโรงเรียน โรงเรียนจะต้องมีบทบาทต่อสังคมอย่างจริงจัง เป็นผู้นำในการที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง โรงเรียนจึงมีหน้าที่สร้างนักวิศวกรรมทางสังคม (Social engineers)² ซึ่งจะทำหน้าที่เปลี่ยนโฉมหน้าของสังคมในปัจจุบันและอนาคต กิจกรรมและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนต้องการให้สังคมในอนาคตเป็นอย่างไรก็ต้องจัดกิจกรรมต่างๆ ที่จะฝึกฝนอบรมให้ผู้เรียนได้มีคุณสมบัติที่ต้องการนั้นอย่างจริงจัง

5. ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม (Existentialism)

Existence หรืออัตถิภาวะ หมายถึงความมีอยู่ ความเป็นอยู่ เนื่องจากลัทธินี้ เน้นสภาพความเป็นมนุษย์แทนที่จะเน้นความเป็นจริงสูงสุด (Ultimate Truth) หรือลักษณะที่เป็นแก่นแท้ (essence) ของสิ่งต่างๆ ในขณะที่ปรัชญาทั้งหลายพยายามแสวงหาความจริงในลักษณะที่เป็นวัตถุวิสัย (Objective) ลัทธิอัตถิภาวนิยมกลับเน้นอัตวิสัย (Subjective) และถึงแม้จะให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคล เช่นเดียวกับประสบการณ์นิยมแต่ก็ไม่เน้นด้านสังคม ลัทธินี้มีความเชื่อว่า มนุษย์ต้องไม่มุงที่จะสร้างสังคมจนล้มความสำคัญของการสร้างตนเอง จึงมุ่งสอนให้ผู้เรียนเป็นตัวของตัวเอง เลือกลงและตัดสินใจแนวทางของตนด้วยตัวเอง แต่ว่าการเลือกนั้นจะต้องอยู่ในกรอบ

¹ Kneller, Introduction to the Philosophy of Education, p. 64.

² Ellis, et al, Introduction to the Foundation of Education.

ของความรับผิดชอบและควมมีวินัยแห่งตน ลัทธิจึงได้ชื่อว่าหนทางที่จะนำไปสู่การหลุดพ้นจาก
กรอบแห่งวัฒนธรรมของสังคม¹

ก. ความเป็นมา สาเหตุที่ผลักดันให้เกิดปรัชญาอัตถิภาวนิยมขึ้นก็เนื่องจาก
ความรู้สึกที่ว่าระบบสังคมปัจจุบันกำลังทำให้มนุษย์สูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง ยิ่งสังคมมีความ
ซับซ้อนและมีมโนกรรมมากขึ้นความเป็นตัวของตัวเองก็ยิ่งหมดสิ้นลง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
โลยีให้ความสะดวกแก่มนุษย์ แต่ก็ทำให้มนุษย์ต้องพึ่งพามากเกินไป มนุษย์จึงต้องตกเป็นเสมือน
ทาสของเครื่องจักรกลเหล่านั้น การศึกษาที่มีอยู่ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำลายความเป็นมนุษย์เช่นกัน
เพราะสอนให้มนุษย์อยู่ในกรอบของสังคมที่จำกัดเสรีภาพ ซึ่งลัทธินี้มีความเห็นว่าเป็นสภาพที่น่า
สงสารที่สุดของมนุษย์และต้องการให้มนุษย์มีความเป็นอิสระและเดินออกจากกรอบของสังคมโดยมี
ความเป็นตัวเองทั้งในการคิดและการปฏิบัติ²

ผู้ให้กำเนิดปรัชญาอัตถิภาวนิยม คือ ซอเรน คีร์เคอร์การ์ด (Soren
Kierkegard) นักปรัชญาชาวเดนมาร์ก ซึ่งเป็นคนแรกที่เสนอความคิดว่าปรัชญาเป็นเรื่องส่วนตัว
ของแต่ละคน ดังนั้นทุกคนจึงควรสร้างปรัชญาของตนเองจากประสบการณ์ ในขณะที่เขามีชีวิตอยู่
งานเขียนของเขายังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายและเขียนเป็นภาษาเดนมาร์ก ต่อเมื่อคีร์เคอร์การ์ดสิ้น
ชีวิตลง และได้มีผู้แปลหนังสือของเขาออกเป็นภาษาเยอรมันและภาษาอังกฤษ (ปี ค.ศ. 1935)
ความคิดของเขาจึงเป็นที่รู้จักกันทั่วไป³

¹ บรรจง จันทรสา, ปรัชญากับการศึกษา, หน้า 237.

² กิรต์ บุญเจือ, ปรัชญาลัทธิอัตถิภาวนิยม (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช,
2522), หน้า 234.

³ Van Cleve Morris, "An Overview : Existentialism and Education,"
in Selected Reading in the Philosophy of Education, Yoe Park, ed., 2nd,
ed., (New York : Macmillan, 1963) p. 539.

ความพยายามที่จะนำปรัชญาอัตถิภาวนิยมมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาเริ่มในทศวรรษที่ 1950 เมื่อ ราล์ฟ ฮาร์เปอร์ (Ralp Harper) เขียนบทความเสนอแนวคิดทางการศึกษาของลัทธิอัตถิภาวนิยมขึ้น¹ นักปรัชญาการศึกษาอีกสองท่านที่พยายามสร้างปรัชญาการศึกษาลัทธินี้ให้เป็นระบบที่สมบูรณ์ คือ จอร์จ เอฟ เนลเลอร์ (George F. Kneller)² และ แวน คลีฟ มอร์ริส (Van Cleve Morris)³ แต่ถึงแม้ว่าจะเพิ่งเคลื่อนไหวกันอย่างจริงจังในราว 30 ปีเศษมานี้เอง ก็มีผู้จัดการศึกษาในแนวนี้มาตั้งแต่ ค.ศ. 1921 แล้ว คือโรงเรียนซัมเมอร์ฮิลล์ ของ เอ เอส เนล (A.S. Neill) ในประเทศอังกฤษ ปัจจุบันแนวคิดนี้ก็ได้ขยายวงกว้างออกไปยังประเทศต่างๆ ในประเทศไทยเองก็มีผู้นำแนวคิดนี้มาใช้ในการจัดการศึกษา เช่นนี้ที่โรงเรียนหมู่บ้านเด็กในจังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น

ข. แนวคิดทางปรัชญา ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมเป็นปรัชญาในแนวมนุษยนิยม ซึ่งยกย่องมนุษย์เหนือสิ่งอื่นใด มีที่มาจากปรัชญาอัตถิภาวนิยมซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากลัทธิปัจเจกนิยม (individualism) ปรัชญาอัตถิภาวนิยมมีความเชื่อว่าเสรีภาพเป็นสาระที่สำคัญของมนุษย์ มนุษย์มีธรรมชาติเป็นของตนเองและเป็นไปตามการเลือกของตน จอง พอล ซาทร์ (Jean Paul Sartre) นักอรรถิภาวนิยมผู้มีชื่อเสียงกล่าวว่า

"...มนุษย์มีอิสระไร้อื่น หากเป็นผลผลิตที่เขาสร้างขึ้นให้แก่ตนเอง มนุษย์เป็นผู้ค้นพบตนเอง และเป็นผู้สร้างลักษณะที่เป็นแก่นแท้ของตนเอง และไม่เพียงแต่มนุษย์จะเป็นในสิ่งที่เขารู้ว่าเขาเป็นเท่านั้น แต่เขายังเป็นในสิ่งที่เขาตั้งใจให้ตัวของเขาเป็นด้วย มนุษย์จะเป็นอะไรไม่ได้เลยถ้าเขาไม่สร้างมันขึ้นมาหรือทำมันขึ้นมา คุ้ยเหตุนี้บุคคลจึงต้องรับผิดชอบในการเลือก และการกระทำของตน กล่าวคือ มนุษย์จะต้องใช้เสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ นอกจากนี้ยังเน้นในเรื่องความรู้สึกและอารมณ์ โดยเชื่อว่าความรู้สึกและอารมณ์เป็นสาระที่สำคัญของมนุษย์ ความรู้จะเกิดจากการมีส่วนร่วมในสิ่งที่เป็นสาระที่สำคัญของมนุษย์ ความรู้จะเกิดจากการมีส่วนร่วมในสิ่งที่เราต้องการจะรู้ และมนุษย์มีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ เพราะความรู้เกิด

¹ Ralp Harper, "Significance of Existence and Recognition for Education," in Modern Philosophy and Education, ed. Nelson B. Henry, pp. 222-224.

² George F. Kneller, Existentialism in Education (New York : Philadelphia, 1958).

³ Van Cleve Morris, Existentialism in Education (New York : Harper and Row, 1966).

จากการที่ความและการให้ความหมายแก่โลกของมนุษย์ หรือ เกิดจากการ เข้าใจโลกตามลักษณะ
ที่เราสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้"¹

ค. แนวคิดทางการศึกษา

1) จุดมุ่งหมายทางการศึกษา²

1.1 มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาความเป็นมนุษย์ของตนเองอย่างเต็มที่และแสวงหาความหมายแห่งชีวิตของตนเอง

1.2 กระตุ้นให้ผู้เรียนแต่ละคนพัฒนาระบบปรัชญาและคุณค่าทางคุณธรรมของตนเองขึ้นมา

1.3 ช่วยให้ผู้เรียนใฝ่รู้ถึงความสามารถและจุดอ่อนของตนและพัฒนาความสามารถของตนให้บรรลุศักยภาพสูงสุด

1.4 ใฝ่รู้เรียนตระหนักว่า ในเสรีภาพของการเลือกตัดสินใจด้วยตนเองนั้นเขาจะต้องรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองเลือกและกระทำด้วย

1.5 เพื่อสร้างสังคมที่มีอิสระมีเสรีภาพ พร้อมทั้งสร้างบุคคลที่มีวินัยในตนเองอย่างแท้จริง

2) หลักสูตร เนื้อหาในหลักสูตรจะมุ่งไปทางด้านศิลปศาสตร์ ให้ความสำคัญกับวิชาทางด้านมนุษยศาสตร์ เช่น ศิลปะ วรรณคดี ประวัติศาสตร์และปรัชญา เพราะมีความเชื่อว่าวิชาเหล่านี้จะช่วยฝึกฝนผู้เรียนในด้านสุนทรีย์ศาสตร์ อารมณ์ และศีลธรรมจรรยา³ แต่หลักสูตรจะต้องไม่เป็นสิ่งตายตัวหรือถูกกำหนดล่วงหน้า แต่จะมีขึ้นเพราะผู้เรียนต้องการ ดังนั้นจึงต้องมีวิชาต่างๆ พร้อมให้ผู้เรียนได้เลือก เพราะถือว่าวิชาต่างๆ เป็นเพียงวิถีทางไม่ใช่จุดหมายปลายทาง เนื้อหาวิชาไม่จำกัดขอบเขตแน่นอนและไม่ถือว่าวิชาใดมีความสำคัญพิเศษกว่าวิชาใด วิชาที่ผู้เรียนเห็นว่าจะช่วยให้รู้จักตนเองให้มากเข้าใจโลกได้ก็เกิดความ

¹ ศักดา ปรากฏประทานพร, ปรัชญาการศึกษาฉบับพื้นฐาน, หน้า 141.

² Kenberry, American Educational Foundation, p. 220.

³ บุญเลิศ นาคแก้วและนางเยาว์ สุชาพันธ์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา,

พึงพอใจและมีความรู้สึกว่ามีเสรีภาพก็ถือว่าวิชานั้นเหมาะสมและควรที่จะเลือกเรียนได้¹ ไม่ว่าในวิชาใดก็ตามครูควรจะต้องอธิบายถึงปัญหาต่างๆ ซึ่งเป็นปัญหาพื้นฐานของมนุษย์ เช่น เสรีภาพ ความทุกข์ ชัยชนะ ความพราหมณ์ และความตาย เป็นต้น ครูจะต้องช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงสภาพความเป็นมนุษย์ รวมทั้งข้อจำกัดและอารมณ์ของมนุษย์

3) กระบวนการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนจะไม่กำหนดเป็นระเบียบแบบแผนเพราะถือว่าผู้เรียนมีเสรีภาพที่จะเลือกวิธีที่เหมาะสมของตนเอง แต่นักการศึกษาอัตถิภาวนิยมก็นิยมการศึกษาแบบโครงการเป็นรายบุคคล ซึ่งให้เสรีภาพแก่ผู้เรียนแต่ละคนในการตัดสินใจในการคิดสร้างสรรค์ และถือว่าความต้องการในปัจจุบันของผู้เรียนต้องมาก่อนความต้องการในอนาคต² วิธีสอนอีกวิธีหนึ่งซึ่งมีลักษณะส่งเสริมเอกัตบุคคลที่เด่นมากที่สุด และมีวิธีการสร้างความสัมพันธ์กับผู้เรียนที่สอดคล้องกับแนวคิดของลัทธิปรัชญานี้มากที่สุดก็คือ วิธีการของ โซเครตีส (Socrates' Method of Teaching)³ อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะใช้วิธีสอนแบบใดปรัชญาการศึกษานี้มีความเชื่อว่าผู้เรียนนั้นเรียนรู้จากภายในไปสู่ภายนอก (Learn from the inside out)⁴ หมายความว่า การเรียนจะต้องเริ่มต้นจากผู้เรียน ผู้เรียนจะต้องได้รับการส่งเสริมให้เข้าใจในวิชาที่เรียนอย่างถ่องแท้จนเกิดความรับรู้ขึ้นในจิตใจ สามารถบอกได้ว่าตนมีความรู้สึกอย่างไรต่อสิ่งที่ตนเรียนรู้นั้น การรับรู้จากภายในนี้เองจะช่วยให้ผู้เรียนแสดงออกต่อสิ่งภายนอกได้

4) บทบาทของครู ครูของลัทธิอัตถิภาวนิยมจะต้องได้รับการอบรมให้ซาบซึ้งในปรัชญาประชาธิปไตย หน้าที่อันดับแรกของครูก็คือ เป็นแหล่งทรัพยากรบุคคลของผู้เรียน ครูจะวางแผนการเรียนร่วมกับผู้เรียนแต่ละคน โดยตั้งอยู่บนเป้าหมายและความต้องการของผู้เรียนคนนั้น ครูจะไม่เข้าไปในห้องเรียนเพื่อบอกหรือให้ความรู้อย่างครูในลัทธิสารัตถนิยม หรือให้ผู้เรียนเลียนแบบบุคลิกภาพอย่างลัทธิรัตนนิยม หรือเข้าไปในฐานะผู้ให้คำปรึกษาในสภาพ

¹ กิติมา ปรีดีคัลล, ปรัชญาการศึกษา, หน้า 80.

² Kenberry, American Education Foundation, p. 220.

³ G.Max Wingo, Philosophies of Education : An Introduction (Lexington, Mass : D.C. Heat and Co., 1974), pp. 336 - 337.

⁴ Van Cleve Morris, Philosophy and the American School (Boston: Houghton Mifflin, 1961), p. 392.

ปัญหา เช่น ลัทธิพัฒนาการนิยม แต่หน้าที่ของครูในลัทธินี้คือ กระตุ้นให้ผู้เรียนแต่ละคนเกิดความเข้าใจในตนเอง ครูจะต้องย่ำเตือนไม่ให้ผู้เรียนยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นไม่ว่าจะโดยการฟังหรือการอ่านมาเป็นของตน¹ และครูเองก็จะต้องไม่เอาเป้าหมายของตนไปใส่ให้กับผู้เรียน แต่จะเป็นมักุเทศก์ให้กับผู้เรียนแต่ละคนในลักษณะของการชี้แนวทาง แต่ไม่ใช้การออกคำสั่ง เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาจุดหมายและข้อบังคับของตนขึ้นมา

5) บทบาทของผู้เรียน หน้าที่โดยตรงของผู้เรียนก็คือหน้าที่ที่จะรู้จักและเข้าใจตนเอง เหตุผลสำคัญที่ผู้เรียนต้องมาโรงเรียนก็เพื่อค้นหาว่าตนเองคือใคร เกิดมาเพื่ออะไร ตนเองมีคืออะไร ทั้งนี้เพื่อมอบสิ่งที่ดีที่สุดที่ตนมีอยู่ให้แก่โลก² ลัทธินี้ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญและมีเสรีภาพในอันที่จะเลือกแนวทางในการพัฒนาตนเอง เลือกสิ่งที่จะเรียนและแนวทางของการประพฤติปฏิบัติตลอดจนจริยธรรมด้วยตัวเอง แต่ทั้งนี้จะต้องยอมรับและรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเลือกและกระทำ เพราะลัทธินี้ถือหลักว่า สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับตนเองนั้นจะต้องเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับบุคคลอื่นด้วย สิ่งที่ตนเลือกนั้นย่อมหมายถึงการเลือกสำหรับผู้อื่นด้วย³

6) บทบาทของโรงเรียน โรงเรียนจะมุ่งทำหน้าที่พัฒนาความเป็นมนุษย์ของผู้เรียน สร้างคนให้เป็นตัวของตัวเอง ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเลือกและมีโอกาสเลือกโดยอิสระ โรงเรียนจะไม่มุ่งปลูกฝังค่านิยมของสังคมปัจจุบันหรือมุ่งแก้ปัญหาสังคม ดังนั้นโรงเรียนจึงไม่กำหนดจุดมุ่งหมายให้กับผู้เรียน แต่จะทำหน้าที่ช่วยให้ผู้เรียนตัดสินใจและเลือกด้วยตนเอง ในด้านศีลธรรมจรรยาโรงเรียนจะไม่ใช้ข้อบรมหรือทำหน้าที่กำหนดเงื่อนไขให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม แต่มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถที่จะเลือกแนวทางจริยธรรมของตนเอง และเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมนั้นจะไม่แตกต่างไปจากสิ่งที่ผู้เรียนจะถือปฏิบัติในชีวิตประจำวัน⁴ โรงเรียนในลัทธินี้ไม่มีบทบาทโดยตรงต่อสังคม แต่มีบทบาทในการสร้างสมาชิกที่มีวินัยในตนเองอย่างแท้จริงให้แก่สังคม

¹ Kenberry, American Education Foundation, p. 221.

² ศุภร ศรีแสน, ปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษา, หน้า 86.

³ Jean-Paul Sartre, Existentialism, p. 22.

⁴ บรรจง จันทรสา, ปรัชญากับการศึกษา, หน้า 253.

ตอนที่ 2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางด้านปรัชญาการศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวกับแนวคิดทางด้านปรัชญาการศึกษา ได้รับความสนใจ และศึกษากันอย่างกว้างขวางในต่างประเทศ แต่ในวงการการศึกษาไทยเพิ่งจะได้รับความสนใจเมื่อประมาณ 2 ปีมานี้เอง ดังนั้นงานวิจัยที่ศึกษาแนวคิดทางด้านปรัชญาการศึกษาถึงมีน้อยมาก ซึ่งจะนำมาเสนอ ดังนี้

งานวิจัยในประเทศไทย

ใน พ.ศ. 2524 สมพงษ์ สึงหะพล¹ ได้วิจัยแนวคิดทางด้านปรัชญาการศึกษาของนักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูงสุดท้าย และนักศึกษาระดับปริญญาตรีปีสุดท้าย จำนวนทั้งสิ้น 619 คน เครื่องมือที่ใช้แบบสำรวจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อใช้วัดแนวคิดทางด้านปรัชญาการศึกษา 5 ลัทธิ คือ ลัทธิสารัตถนิยม ลัทธิรันตรนิยม ลัทธิพัฒนาการนิยม ลัทธิปฏิรูปนิยม และลัทธิอรรถิภาวนิยม ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแนวคิดทางปรัชญาโน้มไปทางลัทธิพัฒนาการนิยม ส่วนองค์ประกอบของการเรียนการสอนโน้มไปทางปฏิรูปนิยม และเมื่อเปรียบเทียบแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาทั้ง 5 ลัทธิแล้วพบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ

ในปี พ.ศ. 2526 วชิรี ตระกูลงาม² ได้วิจัยแนวคิดทางด้านปรัชญาการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชนในเขตจังหวัดภาคกลาง โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 298 คน เป็นผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชนในกรุงเทพมหานครจำนวน 252 คน และผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชนในจังหวัดอื่นในเขตภาคกลางจำนวน 46 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสำรวจที่ผู้วิจัย

¹ สมพงษ์ สึงหะพล, "แนวคิดทางด้านปรัชญาการศึกษาของนักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ", (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า ง - จ.

² วชิรี ตระกูลงาม, "แนวคิดทางด้านปรัชญาการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชนในเขตจังหวัดภาคกลาง" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า ง - จ.

สร้างขึ้นเอง เพื่อสำรวจแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา 2 กลุ่ม คือ กลุ่มอนุรักษนิยม และกลุ่มเสรีนิยม ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มประชากรมีแนวคิดทางค่านิยมปรัชญาการศึกษากลุ่มเสรีนิยม เมื่อแยกวิเคราะห์ตามกลุ่มปรัชญาการศึกษาพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชนในกรุงเทพมหานครมีแนวคิดทางค่านิยมปรัชญาการศึกษาทั้งกลุ่มอนุรักษนิยมและเสรีนิยมสูงกว่าผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดอื่นในเขตภาคกลาง

ในปีเดียวกันนี้ รัชณี ทิมเสนีย์¹ ได้วิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางค่านิยมปรัชญาการศึกษา กับบุคลิกภาพของอาจารย์ในวิทยาลัยครูภาคใต้" โดยใช้กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นอาจารย์ในวิทยาลัยครูภาคใต้จำนวน 246 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสำรวจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองเพื่อใช้สำรวจแนวคิดทางค่านิยมปรัชญาการศึกษา 5 ลัทธิ คือ ลัทธิสารัตถนิยม ลัทธิรัตนนิยม ลัทธิพัฒนาการนิยม ลัทธิปฏิรูปนิยม และลัทธิอัตถิภาวนิยม และแบบสำรวจบุคลิกภาพ 16 PF ของ กาทेल ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มประชากรมีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาโน้มไปทางลัทธิพัฒนาการนิยม เมื่อแยกวิเคราะห์ในแต่ละด้านพบว่า แนวคิดเกี่ยวกับความหมายและจุดมุ่งหมายของการศึกษาโน้มไปทางลัทธิพัฒนาการนิยม องค์ประกอบของการศึกษาโน้มไปทางลัทธิรัตนนิยม และกระบวนการการเรียนการสอนโน้มไปทางลัทธิอัตถิภาวนิยม ในเรื่องของการสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา กับบุคลิกภาพพบว่ามีความสัมพันธ์กันที่ระดับความสำคัญ .01

อรสา สุขเปรม² ได้วิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่าง แนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของอาจารย์วิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานคร กับคำรายงานพฤติกรรมการสอน" ใน พ.ศ. 2526 โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ อาจารย์จำนวน 308 คน และนักศึกษาจำนวน 620 คน จากวิทยาลัยครู 6 แห่งในกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม 2 ชุด

¹ รัชณี ทิมเสนีย์, "ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา กับบุคลิกภาพของอาจารย์ในวิทยาลัยครูภาคใต้" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า ง - จ.

² อรสา สุขเปรม, "ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของอาจารย์วิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานครกับคำรายงานพฤติกรรมการสอน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาสารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า ง - จ.

ชุดแรกเป็นแบบสอบถามสำหรับอาจารย์ใช้สำรวจแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาและพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ ชุดที่สองเป็นแบบสอบถามสำหรับนักศึกษาใช้สำรวจพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ตามความเห็นของนักศึกษา ผลการวิจัยพบว่าแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาและพฤติกรรมทางการสอนของอาจารย์วิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานครมีแนวโน้มไปทางลัทธิประสมการณนิยม และพบว่าแนวคิดทางปรัชญาการศึกษามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสอนในลัทธิเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในการเปรียบเทียบพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ที่อาจารย์รายงานเอง กับที่นักศึกษารายงาน พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในลัทธิสารัตถนิยม แต่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในลัทธิรัตนนิยม ประสมการณนิยม บุรณนิยม และอัตถิภาวนิยม

งานวิจัยในต่างประเทศ

✓ ใน ค.ศ. 1971 ลอว์รี เดวิด แพททริค (Laury David Patrick)¹ ได้วิจัยเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาการศึกษากับบุคลิกภาพ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยครูในเขตเมืองเซินหลุยส์ นักศึกษาปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยเซินหลุยส์ และนักศึกษาปริญญาตรีจากวิทยาลัยครูแฮร์ริส เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสำรวจปรัชญาการศึกษาประเภทมาตราส่วนประเมินค่าแบบลิเคิร์ตที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง จำแนกรายการวัดออกเป็น 5 ลัทธิ คือ ลัทธิสารัตถนิยม ลัทธิรัตนนิยม ลัทธิอัตถิภาวนิยม ลัทธิปฏิรูปนิยม และลัทธิพัฒนาการนิยม ในการวัดบุคลิกภาพผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามที่มีชื่อว่า 16 PF (The Sixteen Personality Factor Questionnaires) ผลการวิจัยพบว่า บุคคลทั้งสามกลุ่มมีแนวคิดทางปรัชญาต่างกัน ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาการศึกษากับบุคลิกภาพ พบว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ

✓ ใน ค.ศ. 1973 จิมมี่ เลวิส บรอก (Jimmy Lewis Brock)² ได้ทำการ

¹ Laury David Patrick, "Philosophy of Education An Personality Correlates, Dissertation Abstracts International: The Humanities and Social Sciences 32 (February 1972) : 4490-4491 -A.

² Jimmy Lewis Brock, "A Survey And Analysis of The Philosophies of North Carolina Secondary Science Teachers During the 1971-1972 School Year," Dissertation Abstracts International : The Humanities and Social Science 34 (January 1974) : 4022 - 4023 -A.

สำรวจวิเคราะห์ปรัชญาของครูวิทยาศาสตร์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาใน นอร์ธ คาโรไลน่า กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยครูวิทยาศาสตร์และครูในสาขาวิชาอื่นรวม 200 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสำรวจแนวททางปรัชญาการศึกษา 5 ลัทธิ คือ จิตนิยม(Idealism) วัตถุนิยม(Realism) ปฏิบัตินิยม(Pragmatism) อัจฉิภาวนิยม(Existentialism) และปรากฏการณ์นิยม(Phenomenology) ที่มีชื่อว่า " The Ames Philosophical Belief Inventory" และแบบสำรวจที่ใช้วัดพฤติกรรมในห้องเรียนของครูวิทยาศาสตร์ที่มีชื่อว่า "The Science Educator Reaction Inventory" ผลการวิจัยพบว่าครูวิทยาศาสตร์มีแนวคิดโน้มไปทางปรัชญาวัตถุนิยมมากกว่าครูในสาขาวิชาอื่น แต่มีแนวคิดโน้มไปทางจิตนิยม และอัจฉิภาวนิยมน้อยกว่าครูในสาขาวิชาอื่น ครูวิทยาศาสตร์ที่มีเพศต่างกันไม่พบว่ามีปรัชญาต่างกัน ในระหว่างครูวิทยาศาสตร์และครูในสาขาวิชาอื่นพบว่าเพศชายมีแนวคิดทางปรัชญาไม่ต่างกัน แต่มีความแตกต่างกันในเพศหญิง ครูวิทยาศาสตร์ที่มีอายุน้อยกว่าจะมีแนวคิดโน้มไปทางอัจฉิภาวนิยมมากกว่าผู้ที่อายุมากกว่า แต่ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับแนวคิดทางปรัชญาของครูในสาขาวิชาอื่น ครูวิทยาศาสตร์ที่เคยเรียนปรัชญาหรือปรัชญาการศึกษามาแล้วจะมีแนวคิดโน้มไปทางพัฒนาการนิยมน้อยกว่าผู้ที่ไม่เคยผ่านวิชาดังกล่าว ไม่พบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางปรัชญาับพฤติกรรมในชั้นเรียนของครูวิทยาศาสตร์

ใน ค.ศ. 1974 เลวิส ไมเคิล บราวน์ (Lewis Michael Brown) ¹ ได้วิจัยเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติทางการศึกษาในแนวพัฒนาการนิยมและแนวอนุรักษนิยมกับปรัชญาชีวิตในลัทธิอัจฉิภาวนิยม และระดับความเปิดและความปิดของระบบความเชื่อของบุคคล จากกลุ่มตัวอย่างสี่กลุ่ม คือ ครูภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษา ครูวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา นักศึกษาคูแอกวิทยาศาสตร์สาขามัธยมศึกษา และครูประถมศึกษา เครื่องมือที่ใช้มี 3 ชุด คือ The Hug Philosophical Consistency Test. The Rokeach Dogmatism Scale และ The Kerlinger Educational Scale 1. ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งสี่มีทัศนคติ

¹ Lewis Michael Brown, "Relationship Between Progressivism, Traditionalism, Dogmatism, and Philosophical Consistency in Selected Urban Secondary and Elementary School Teachers," Dissertation Abstracts International : The Humanities and Social Science. 34(May 1974) : 7096 - 7097.

ทางการศึกษา ปรัชญาชีวิต และความเปิดและความคิดของระบบความเชื่อแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ภาษาอังกฤษเห็นด้วยกับอรรถิภาวนิยมสูงกว่าครูวิทยาศาสตร์ ในกลุ่มครูที่มีทัศนะทางการศึกษาใน แนวพัฒนาการนิยมด้วยกัน ครูวิทยาศาสตร์จะมีทัศนคติแนวอนุรักษนิยมสูงกว่าภาษาอังกฤษและครู ประถมศึกษา ครูประถมศึกษาที่มีทัศนคติแนวอนุรักษนิยมต่ำกว่าครูวิทยาศาสตร์และภาษาอังกฤษ บรรานโคสสรุปสาระสำคัญของการวิจัยไว้ว่า ปรัชญาชีวิตมีความสัมพันธ์กับทัศนะทางการศึกษาและเป็น ธรรมเนียมให้เห็นทัศนะทางการศึกษาได้ ครูที่มีทัศนะทางการศึกษาในแนวพัฒนาการนิยมจะเห็นด้วยกับ ปรัชญาอรรถิภาวนิยมและครูที่มีทัศนะทางการศึกษาในแนวอนุรักษนิยมจะไม่เห็นด้วยกับปรัชญาอรรถิภา- นิยม คณะนักต้อนรับและปฏิเสธในปรัชญาอรรถิภาวนิยมจากแบบสอบถามของ ฮัก (Hug) สามารถ ใช้ทำนายทัศนคติทางการศึกษาได้ว่าเป็นแบบพัฒนาการนิยม หรือเป็นแบบอนุรักษนิยม

✓ ใน ค.ศ. 1976 ซิสเตอร์ ซิตา ดี.ซี.บราว (Sister Zita D.C.Brou)¹ ได้วิจัยเรื่อง "แนวคิดทางด้านปรัชญาการศึกษาและทัศนคติที่มีต่อทฤษฎีการวัดผลที่ใช้วัตรระบบ โรงเรียนคาธอลิก 2 ทฤษฎี" กลุ่มตัวอย่างได้แก่ครูประถมศึกษาในโรงเรียนคาธอลิกในเมือง เซ็นหลุยส์ จำนวน 390 คน โดยใช้แบบทดสอบปรัชญาการศึกษาของ ลอว์รี (Laury's test of Educational Philosophy) ซึ่งเป็นแบบวัดปรัชญาการศึกษา 5 ลัทธิ คือ ลัทธิสารัตถนิยม ลัทธิบริษัทรนิยม ลัทธิพัฒนาการนิยม ลัทธิปฏิรูปนิยม และลัทธิอรรถิภาวนิยม ส่วนทัศนคติที่มีต่อ ทฤษฎีการวัดผลผู้วิจัยได้พัฒนามาจากแบบวัดผลของ เอลฟอร์ด (Elford's Toward a Cathelic School Philosophy II) ซึ่งเป็นแบบวัดที่เน้นทางด้านปรัชญาของโรงเรียน คาธอลิก และสามารถวัดระดับความเป็นคาธอลิกของโรงเรียนได้ อีกชุดหนึ่งเป็นแบบวัดของ ไอส์เนอร์ (Eisner's "The Perceptive Eye : Toward a Reformative of Curriculum Development") ซึ่งเป็นแบบวัดที่โน้มไปทางด้านศิลปศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า

¹ Sister Zita D.C.Brou., "Philosophical Stances and Attitude Toward Two Theories of Educational Evaluation Evidence in A Catholic School System," Dissertation Abstracts International : The Humanities and Social Science 37(October 1976) : 2048 - 2049 - A.

ครูที่มีความแตกต่างกันในด้านสถานภาพทางศาสนาและอายุมีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งในโรงเรียน ตำแหน่งที่ตั้งของโรงเรียน ระดับการศึกษา และระดับอายุตลอดจนระดับความยึดมั่นในลัทธิปรัชญา มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อทฤษฎีการวัดทั้งสอง ทฤษฎี แต่ครูที่มีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาต่างกันพบว่าทัศนคติต่อปรัชญาทั้งสองไม่ต่างกัน

ในปีเดียวกันนี้ แกรี่ เรย์ ฟูลเลอร์ (Gary Ray Fuller)¹ ได้ทำการวิจัยปรัชญาการศึกษาของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยโอเรกอน งานวิจัยของเขามีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาโท ซึ่งมีประสบการณ์ในการเป็นครูอาชีวะมาแล้วกับนักศึกษาฝึกหัดครูอาชีวศึกษาระดับปริญญาตรี ทั้งนี้เพื่อศึกษาดูว่ารายวิชาในด้านปรัชญาการศึกษา มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงปรัชญาของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักศึกษาปีที่ 2 จำนวน 41 คน และครูประจำการที่เข้ารับการอบรมในโครงการพัฒนาวิชาชีพทางการศึกษาในมหาวิทยาลัยโอเรกอนจำนวน 31 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสำรวจชื่อ Inventory of Viewpoints on Education (IVE) ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาทั้งสองกลุ่มมีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาเหมือนกัน และโน้มไปทางลัทธิพัฒนาการนิยมมากกว่าสารัตถนิยม ฟูลเลอร์ได้เสนอแนะว่าโปรแกรมการศึกษาของฝึกหัดครูควรจะได้มีการประเมินและเปลี่ยนแปลง หากต้องการให้นักศึกษามีความเปลี่ยนแปลงในแนวคิดทางด้านปรัชญา

ใน ค.ศ. 1977 จีซัส ฟรานซิสโก เดลกาโด ฮิลดาลโก (Jesus Francisco Delgado Hidalgo)² ได้วิจัยเปรียบเทียบแนวคิดทางด้านปรัชญาการศึกษา กับแนวคิดทางด้านวัฒนธรรมของครูก่อนประจำการในเขตลอสแอนเจลิส กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

¹ Gary Ray Fuller, "A Comparison of Philosophies of Oregon State University Graduates Who are Experienced Teacher of Vocational Educational And Undergraduate Vocational Teacher Trainees on An Essentialist-Progressive Scale At Oregon State University," Dissertation Abstracts International : The Humanities and Social Science 37(October 1976) : 2120-A.

² Jesus Francises delgado Hidalgo, Educational Philosophies and International Ideologies : A Study of Belief Orientation of Preservices Teachers," Dissertation Abstracts International : The Humanities and Social Science 38(February 1978) : 4653-4654-A.

นักศึกษากรุในเขตลอสแอนเจลิสที่มีเชื้อชาติแองโกล(Anglo) แมกซิกัน-อเมริกัน (Mexican American) ผิวดำ(Black) และเอเชีย(Asian) รวมทั้งสิ้น 163 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสำรวจปรัชญาการศึกษาของ รอสส์ (Ross's Educational Philosophical Inventory) และเครื่องมือวัดแนวคิดทางวัฒนธรรม 3 แบบด้วยกันคือ วัฒนธรรมแบบชาตินิยม (Cultural Nationalism) วัฒนธรรมแบบพหุนิยม (Cultural Pluralism) และวัฒนธรรมแบบผสมผสาน (Cultural Assimilationism) ผลการวิจัยพบว่าแนวคิดทางค่านปรัชญาการศึกษาและแนวคิดทางวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ อดีตถาวนิยมกับพหุนิยม ปฏิบัตินิยมกับพหุนิยม วัตถุนิยมกับวัฒนธรรมแบบผสมผสาน และจิตนิยมกับชาตินิยม

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของผู้วิจัยได้ค้นความมาเสนอสรุปได้ว่า ปรัชญาการศึกษาของบุคคลกลุ่มต่างๆ อาจจะแตกต่างกันหรือคล้ายคลึงกันก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของบุคคลแต่ละกลุ่ม ดังจะเห็นว่ากลุ่มที่ศึกษาในสถาบันการศึกษาเดียวกันมีแนวโน้มที่จะมีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาไม่ต่างกัน ส่วนกลุ่มที่มีการศึกษาต่างสถาบันจะมีแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่าผู้มีสถานภาพทางการศึกษา สถานภาพทางศาสนา และสาขาวิชาที่สอนต่างกันจะมีแนวคิดทางปรัชญาต่างกันด้วย ส่วนตัวแปรทางด้านเพศและอายุนั้นพบว่าทั้งมีผลและไม่มีผลต่อแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา ในค่านแนวคิดทางปรัชญาศึกษานั้นพบว่าทั้งนักศึกษา ครู อาจารย์ และผู้บริหารมีแนวคิดใหม่ไปทางลัทธิพัฒนาการนิยมมากกว่าลัทธิอื่น ๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย